

ANUARUL

CENTRULUI DE LA SIBIU

PENTRU

STUDII DE PACE

2012

***ANUARUL
CENTRULUI DE LA SIBIU PENTRU
STUDII DE PACE
2012***

Centrul de la Sibiu pentru Studii de Pace a fost înființat oficial la data de 21 ianuarie 2011, prin hotărâre definitivă și irevocabilă a Judecătoriei Sibiu. Centrul este atât o instituție de drept privat cu personalitate juridică, cât și o organizație neguvernamentală non-profit.

Membri

Marius PRICOPI

Loredana NEAG

Victor CURĂLEA

Vasile RADU

Colaboratori

Sebastian TURCU

Marian LUNGU

Marius RIZESCU

Alexandru DRĂGOI

Cristina MANDA

Adrian BARBU

Bogdan BARBU

Sebastian CIOCAN

Coperta

Dan BLAGA

COPYRIGHT: Reproducerea integrală sau parțială a conținutului acestei lucrări este permisă, cu condiția precizării sursei.

Autorii își asumă în totalitate responsabilitatea privind conținutul articolelor.

Centrul de la Sibiu pentru Studii de Pace

Adresa: Str. Aleea Buia, nr. 1, Sibiu

Telefon: +40-744-986216

E-mail: office@cssp.ro

Web: cssp.ro

CUPRINS

1. PROVOCĂRI DE SECURITATE ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC

Războiul cibernetic – abordare teoretică	8
Războiul cibernetic - abordare conceptuală	11
Atacurile ciberneticе din Estonia (2007)	14
Atacurile ciberneticе din Georgia (2008)	18
Atacurile ciberneticе din Iran (2010).....	22
Cyberterorismul – viitorul terorismului?	24

2. SCURT ISTORIC AL INTEGRĂRII APĂRĂRII EUROPENE (I)

Perioada 1944-1947	28
Inițiativele SUA și Tratatul de la Bruxelles.....	31
Perioada 1948-1951	34
Eșecul Comunității Europene de Apărare.....	36
Perioada 1954-1966	41
Perioada 1967-1986.....	44
Anul 1987	47

3. ANALIZE DIVERSE

Operații NATO	50
Echipele Provinciale de Reconstrucție în Afganistan – noțiuni generale	54
Prima furtună nucleară în Orientul Mijlociu?.....	57
Rolul femeii în stabilitatea <i>noului</i> Orient Mijlociu.....	60

Siria – un despot și o doctrină.....	63
Rwanda – aspecte privind sărăcia națională	66
Ce se întâmplă după căderea Chinei? (I)	68

1. PROVOCĂRI DE SECURITATE ÎN SPAȚIUL CIBERNETIC

Războiul cibernetic – abordare teoretică

Sebastian CIOCAN

25 iul. 2012

Într-un război cibernetic se folosesc diferite mijloace de atac, dar și de apărare și exploatare. Acestea acțiuni desfășurate în spațiul cibernetic au implicații în plan politic, militar, economic și mediatic și sunt folosite pentru a ataca unul sau mai multe state, afectând atât infrastructura critică, cât și siguranța cetățenilor.

Conflictele militare, economice sau politice se desfășoară din ce în ce mai mult în spațiul cibernetic. În acest context, termenul de „*război cibernetic*” a devenit un cuvânt destul de popular și se referă la orice tip de conflict din spațiul virtual, având o dimensiune internațională.

Războiul cibernetic este o subsecțiune a războiului informațional. Ca parte a acestui concept mai larg, care urmărește să influențeze comportamentul și capacitățile leadership-ului advers la nivel politic și militar și/sau să influențeze atitudinea populației civile în teatrele de operații sau statele țintă, războiul cibernetic include numai activități desfășurate în acest scop în spațiul virtual.

O categorisire conceptuală a variatelor forme de conflict cibernetic nu este riguros stabilită sau acceptată. Ivan Goldberg a definit războiul cibernetic ca fiind „*uzul ofensiv și defensiv al informației și al sistemelor informaționale pentru a nega, exploata, corupe sau distruge informația, procesele bazate pe informație, sistemele informaționale și rețelele de calculatoare ale unui adversar, pentru a le proteja pe cele personale*” [1].

Publicația *The Economist* descrie războiul cibernetic ca pe un „*al cincilea mediu (domeniu) pentru ducerea războiului*”, iar William J. Lynn, adjunct al secretarului american al apărării a precizat că „*din punct de vedere doctrinar, Pentagonul a recunoscut în mod formal că spațiul cibernetic a devenit la fel de important pentru operațiunile militare precum celelalte patru spații: terestru, aerian, maritim și spațial*” [2].

Proiectul *Strategiei de securitate cibernetică a României*, în curs de adoptare, definește în felul următor războiul cibernetic: „*desfășurarea de acțiuni ofensive în spațiul cibernetic de către un stat în scopul distrugerii sau perturbării funcționării infrastructurilor critice ale altui stat, concomitent cu desfășurarea de acțiuni defensive și contraofensive pentru protejarea infrastructurii cibernetică proprii*” [3].

Acțiunile desfășurate în cadrul războiului cibernetic sunt mai complexe și mai variate, nu sunt acțiuni individuale, acestea fiind organizate și planificate de structuri guvernamentale și neguvernamentale, precum și de entități sau grupări ideologice.

Această formă de război poate implica tehnologii diverse, în special pe cele utilizate atât în sistemele de comandă și control, pentru colectarea informațiilor clasificate care sunt procesate și distribuite în sistemele de comunicații tactice, de determinare a poziției, de identificare prieten-inamic, cât și în sistemele de armament „inteligente”. Acțiunile ofensive vizează perturbarea, prin toate mijloacele, a sistemelor informatice și de comunicații adverse, dezinformarea adversarului și intoxicarea informațională sau „orbirea” acestuia, în timp ce acțiunile defensive constau într-un complex de acțiuni și măsuri pentru protejarea sistemelor informatice și de comunicații proprii.

Războiul cibernetic determină și dezvoltarea unor strategii și doctrine noi de organizare și ducere a acțiunilor: ce tipuri de forțe sunt necesare, unde și cum să se desfășoare, cum să lovească inamicul, unde și când se poziționează sistemele informatice și de comunicații, ce tip de computere, senzori, rețele și baze de date se utilizează. Ca inovație a războiului, războiul cibernetic a devenit, pentru secolul al XXI-lea, ceea ce „războiul fulger” (*Blitzkrieg*) a fost pentru secolul XX. Simplificând la minimum, războiul cibernetic reprezintă o extensie a importanței acordate în trecut acțiunilor pentru obținerea informațiilor în război: deținerea superiorității cu ajutorul sistemelor de comandă-control și realizarea surprinderii adversarului prin descoperirea, localizarea și inducerea în eroare a acestuia.

Astfel, în spațiul virtual, în cadrul războiului informațional putem defini, în funcție de stările de pace, criză sau război, două faze ale confruntării cibernetice:

- război în internet, pe timp de pace și precriză;
- război cibernetic, pe timp de criză, război și postconflict.

Diferența între cele două faze ale confruntării din spațiul cibernetic constă în accentuarea sau preponderența, pe timpul războiului cibernetic, a componentelor militare ale conflictelor.

Trăsătura comună a celor două faze este raportul antagonic continuu stabilit între amenințările care se manifestă în spațiul cibernetic (terorism, spionaj, sabotaj, subversiune și crimă organizată) și securitatea informațională [4].

Unele dintre cele mai importante probleme întâmpinate într-o acțiune de război cibernetic sunt reprezentate de identificarea sursei atacului îndreptat împotriva unui stat și de evaluarea pagubelor produse pe întreg teritoriul țării, dar și în afara acestuia, deoarece pot fi afectate și legăturile externe ale statului, precum rețele de comunicații, infrastructuri

energetice, precum și rețelele altor țări care depind de relațiile și infrastructura aceluia stat. Aceste atacuri sunt organizate și planificate de structuri specializate în domeniu (guvernamentale și neguvernamentale) sau de alte structuri și entități ideologice. De regulă, acțiunile de război cibernetic sunt concomitente cu alte forme de confruntare, nefiind exclusă posibilitatea utilizării exclusive a acestora.

[1] Ivan Goldberg este specialist în cadrul Institutului pentru studii avansate asupra războiului informațional (IASIW), SUA.

[2] Dan Plăvițu, „Războiul cibernetic - de la posibilitate la realitate”, București, *Revista Infosfera*, anul III, nr. 2, 2011, p. 3.

[3] *Strategia națională de securitate cibernetică a României*, p. 4, disponibil la: http://www.mcsi.ro/Transparenta-decizionala/21/Strategie_Cyber_23052011.

[4] Ovidiu Ionel Tărpescu, Florian Tomiță, „De la securitatea informațională la apărare cibernetică”, București, *Gândirea Militară Românească*, nr. 5, 2011, pp. 122-123.

Războiul cibernetic - abordare conceptuală

Sebastian CIOCAN

13 aug. 2012

Ușor de organizat, ieftin de implementat și dificil de prevăzut, atacurile cibernetice au crescut în ultimii ani ca număr, diversitate și intensitate, dovedind că spațiul cibernetic este un mediu dinamic, în care pot avea loc variate game de acțiuni, evidențiind vulnerabilitățile sistemelor și infrastructurilor cibernetice.

Asistăm la o extindere fără precedent a rețelelor de comunicații, determinată în principal de multitudinea serviciilor atractive de rețea puse la dispoziția utilizatorilor, miniaturizarea și prețul accesibil al resurselor de stocare-procesare-informare, simplitatea folosirii echipamentelor și a programelor informatice performante. Proporțional cu aceste oferte comerciale, numărul de utilizatori este în continuă creștere.

Multe vulnerabilități ale rețelelor de comunicații sunt ușor de exploatat, iar oamenii și organizațiile de pretutindeni se pot conecta la aceste rețele, dincolo de granițele naționale. De asemenea, tehnologia informației permite cu ușurință ascunderea locului și identității persoanelor și organizațiilor care profită de aceste vulnerabilități.

Instrumente și resurse de atac pot fi găsite chiar și pe Internet. Totodată, sunt descoperite și exploatate permanent noi vulnerabilități ale rețelelor. Mai mult decât atât, interconectarea rețelelor și dependența tot mai crescută de aceste infrastructuri fac din activitatea în rețea o perspectivă tot mai atractivă pentru hackeri și pentru cei care se ocupă cu culegerea de informații [1].

În prezent, computerele mici sunt integrate în majoritatea aparatelor electronice, ca să nu mai spunem că sunt o componentă cheie a consolelor de joc, a telefoanelor mobile și a automobilelor. Unii producători au reușit să își facă produsele controlate de computer atât de simplu de folosit, încât nici nu ne dăm seama (sau nu ne pasă) că funcționează cu ajutorul unui microprocesor. Cererea pentru tot ce este mai nou și mai eficient aduce întotdeauna pe piață produse care au o mulțime de detalii neverificate. PC-urile și mai ales Internetul fac parte din această categorie. Și acest lucru nu se va schimba prea curând. Tehnologia ce stă la baza Internetului nu numai că este foarte complexă, dar e și obscură. Nimeni nu știe cu adevărat ce se petrece cu miile de programe care fac Internetul să funcționeze. Este ca un joc ale cărui reguli sunt în mare parte necunoscute [2].

Societatea modernă informatizată, bazată pe Internet, reprezintă deja o realitate, în care se ignoră frontierele și se trece peste orice constrângeri de ordin spațial sau temporal. Guvernele, firmele din sectorul public și privat, organismele financiare naționale și internaționale, învățământul, cultura și cercetarea științifică – toate beneficiază de forme eficiente de conducere, informare și comunicare. Un aspect crucial al rețelelor de calculatoare, în special al comunicațiilor prin Internet, îl constituie securitatea informațiilor. Nevoia de securitate și de autenticitate apare la toate nivelurile arhitecturale ale rețelelor. De exemplu, utilizatorii vor să se asigure că poșta electronică este autentică, adică sosește chiar de la persoana care pretinde a fi expeditorul. Uneori utilizatorii, mai ales când acționează în numele unor firme, doresc asigurarea caracterului confidențial al mesajelor transmise. În tranzacțiile economice, alături de autenticitate și confidențialitate, un loc important îl are și nevoia de verificare a integrității mesajelor, datelor și programelor, ceea ce înseamnă că acestea nu au fost alterate în timpul transmisiei prin rețea. În tranzacțiile de afaceri online este foarte important ca, odată recepționată prin rețea, o comandă să fie nu numai autentică, cu conținut nemodificat, dar să nu existe posibilitatea ca expeditorul să nu o mai recunoască, să o refuze.

În timp, a luat naștere un nou spațiu - „*ciberspațiul*” - în care există noi tipuri de vulnerabilități, noi vectori de atac și în care atacatorii nu mai sunt limitați de locația lor geografică. Ciberspațiul se extinde pe glob oriunde există calculatoare și Internet sau orice alt mijloc de comunicare. Mai mult, conflictele umane moderne s-au extins din spațiul fizic și în ciberspațiu prin intermediul atacurilor cibernetice. Astfel de atacuri afectează datele, procesele și mediul de rețea. Când astfel de atacuri sunt motivate politic, ele fac parte din așa-numitul război cibernetic (*cyberwarfare*).

Gradul de atractivitate al războiului cibernetic, ce se prefigurează, paradoxal, în timp de pace, este în plină creștere și este justificat de rațiuni de ordin politic, strategic și economic: costul redus al unui astfel de război/atac, anonimitatea sa, pierderile minime de vieți omenești, independența de timp și loc de desfășurare [3].

Războiul cibernetic în sine este destul de vechi, numai termenul este relativ nou. Termenul este derivat din „*cibernetică*” și a început să se folosească la începutul secolului XX, pentru a descrie relația dintre oameni și diferite sisteme. „*Cyber*” este termenul grecesc pentru pilot. Atunci când au apărut computerele, la sfârșitul anilor '40, cibernetica era un cuvânt la modă, iar „*cyber*” a devenit un prefix pentru orice avea legătură cu computerele. Până la sfârșitul anilor '90 puteam auzi termeni noi, precum *cyber-management*, *cyber-școală* și *cyber-război*. Dar termenul de război cibernetic se află încă la început, Mai simplu spus,

războiul cibernetic se referă la utilizarea tuturor instrumentelor electronice sau de calculator disponibile pentru a opri aparatura electronică și comunicațiile inamicului [4].

[1] Gabriel Curculescu, Mircea Ștefan, „Capabilitatea CERT vs. agresiunea cibernetică în spațiul euro-atlantic”, *Revista Intelligence*, nr. 19, București, 2011, p. 46.

[2] James F. Dunnigan, *Noua amenințare mondială*, București, Editura Curtea Veche, 2010, p. 12.

[3] *Interviu cu prof. dr. Victor-Valeriu Patriciu*, București, Academia Tehnică Militară, 2011, pp. 1-2, disponibil la: <http://mta.ro/interviuCWpatriciu.pdf>.

[4] James F. Dunnigan, *op. cit.*, p. 36.

Atacurile cibernetice din Estonia (2007)

Sebastian CIOCAN

1 oct. 2012

În primăvara anului 2007, o serie de atacuri cibernetice au paralizat aproape întreaga infrastructură informațională a Estoniei. Aceste atacuri au afectat sistemele de comunicații, site-urile de internet, sectorul bancar și integritatea sistemelor informatice ale cetățenilor, pagubele financiare suferite fiind estimate la zeci de milioane de euro. Autoritățile estone au declarat că în spatele coordonării unor astfel de atacuri s-ar fi aflat Federația Rusă, însă fără a prezenta dovezi ce pot confirma acest lucru.

1. Estonia ca societate informațională

Comparativ cu celelalte state de pe continentul european, Estonia are o populație destul de scăzută, fapt determinant în dezvoltarea mult mai rapidă a infrastructurii informaționale. Deși, ca întindere, Estonia este unul dintre cele mai mici state membre NATO, din perspectiva infrastructurii informaționale este o țară foarte avansată, mulțumită procesului de informatizare a societății, care s-a produs într-un timp relativ scurt, neținându-se însă cont și de securizarea atât de necesară unui astfel de proces.

Încă de la jumătatea anilor '90, Estonia a implementat numeroase servicii publice prin intermediul rețelelor informatice, precum cele de transport (tichete electronice) sau cele bancare; au fost instituite, de asemenea, și numeroase site-uri web ale instituțiilor private și de stat. Aceste servicii aveau rolul de a facilita accesul cetățenilor la Internet și la avantajele furnizate prin rețele informatice de comunicații.

În anul 2005, Estonia se număra printre primele țări care au implementat sistemul de vot prin rețeaua de Internet, iar tot în acel an plata pentru serviciile de parcare a autovehiculelor se făcea în proporție de 50% cu ajutorul telefonului mobil [1]. În 2007, 50% din populația estonă cu vârsta cuprinsă între 16 și 74 de ani folosea deja Internetul. Acest lucru era oarecum previzibil, având în vedere că 98% din teritoriul Estoniei dispunea de internet prin cablu, broadband sau wireless [2]. Tot în 2007, 90% din absolvenții de liceu au primit rezultatele examenelor finale pe telefonul mobil, prin SMS.

Ușurința utilizatorilor de a accesa serviciile de internet disponibile a făcut ca numărul acestora să crească considerabil, conducând totodată și la apariția unor riscuri la adresa securității infrastructurii informaționale a Estoniei.

2. Contextul incidentului

Începând cu 26 aprilie 2007, în capitala estonă Tallin, grupuri mari de persoane de etnie rusă au ieșit în stradă, manifestând împotriva deciziei guvernului de a muta statuia unui soldat rus, erou al celui de-al Doilea Război Mondial. Monumentul urma să fie mutat din centrul capitalei într-un cimitir militar. Statuia soldatului a fost realizată în anul 1947, în cinstea victoriei armatei sovietice împotriva Germaniei naziste.

Chestiunea era destul de serioasă, având în vedere că minoritatea rusă din această țară era numeroasă, reprezentând mai mult de un sfert din totalul populației [3]. Un alt motiv al acelor proteste era reprezentat și de faptul că, începând cu anii '90, majoritatea monumentelor sovietice au fost eliminate de pe teritoriul acestei țări, cu excepția câtorva. Acesta reprezenta un obiectiv important în cadrul ceremonialurilor cu depuneri de coroane dedicate eroilor celui de-al Doilea Război Mondial, organizate de oficialitățile de naționalitate rusă stabilite în orașul Tallinn.

Pe 26 aprilie, odată cu începerea pregătirilor pentru mutarea monumentului în cimitirul memorial, un grup de aproximativ 100 de persoane au ieșit în stradă pentru a protesta împotriva acestei acțiuni, ulterior mulțimea devenind mai numeroasă iar protestele din ce în ce mai violente. După câteva ore, alte manifestări au izbucnit în localitățile unde populația de etnie rusă se regăsea în proporții ridicate; în următoarea zi, o persoană a fost ucisă, 100 au fost rănite și 1.300 arestate. Pagubele materiale s-au ridicat la aproximativ 4,5 milioane de euro.

Cu toate acestea, în 27 aprilie monumentul a fost mutat într-un loc neprecizat de autorități, iar pe data de 30 aprilie a fost adus în Cimitirul Militar din Tallinn.

3. Implicațiile atacurilor cibernetice asupra infrastructurii cibernetice a Estoniei

Atacurile cibernetice îndreptate împotriva Estoniei au fost lansate concomitent cu începerea manifestărilor de stradă. În 27 aprilie, paginile web ale instituțiilor guvernamentale și portal-urile de știri au fost asaltate de atacuri cibernetice și, prin urmare, blocate. În următoarele zile, atacurile au crescut progresiv, atât în intensitate cât și în număr de tehnici folosite, mărindu-se totodată și numărul țintelor vizate.

Diverse tipuri de atacuri au blocat infrastructura cibernetică a țării, predominante fiind atacurile de tip DoS, DDoS, comentarii pe blog-uri, propagandă pe Internet, precum și deteriorarea de site-uri.

Țintele acestor atacuri erau reprezentate de serviciile oferite de sectorul guvernamental, urmate de serviciile oferite de sectorul privat și sectorul bancar; pentru scurt

timp, chiar și numărul de urgență 112 a fost blocat. De asemenea, au fost oprite site-uri guvernamentale și politice, printre cele mai importante fiind cele ale: Președinției, Guvernului (Primul ministru, toate ministerele, mai puțin cel al Culturii), Parlamentului, Poliției, primăriilor și ale altor servicii locale.

Singurele date cu privire la originile acestor atacuri au fost acelea că au provenit de pe teritoriile a 178 de state, cele mai multe dintre ele, inclusiv cele care au vizat site-urile guvernamentale, originare din Rusia. Însuși Primul ministru eston, Andrus Ansip, într-un interviu acordat televiziunii britanice BBC News, a acuzat Federația Rusă că a atacat cibernetic Estonia [4]. Cu toate acestea, autoritățile rusești neagă orice implicare.

4. Măsuri și contra-măsuri de securitate cibernetică luate de autorități

Pentru a reduce intensitatea atacurilor, dar și pentru a preveni unele noi, au fost luate măsuri de securitate cibernetică de către Centrul de prevenire a incidentelor cibernetică din Estonia (CERT-EE), dar și de specialiști IT care lucrau în sectorul public și privat al acestei țări. De asemenea, Estonia a primit asistență din partea altor state specializate în domeniul apărării cibernetică, precum și din partea organizațiilor regionale din care face parte.

Printre țările care au oferit asistență Estoniei s-au numărat și Statele Unite ale Americii care, în anul 2007, erau printre puținele state care dețineau personal specializat în prevenirea incidentelor cibernetică, în cadrul unui același tip de Centru de prevenire a incidentelor cibernetică (CERT-US). O altă țară care s-a implicat a fost Finlanda, prin specialiștii din CERT-FI.

Membră atât a NATO, cât și a UE, Estonia a solicitat ambelor organizații măsuri pentru a răspunde atacurilor cibernetică. De asemenea, a solicitat autorităților de la Bruxelles analizarea situației create în cadrul Summit-ului UE-Rusia de la Samara (mai 2007).

Șeful comisiei pentru coordonarea apărării cibernetică din Estonia, Mikkel Tammet, a susținut că atacurile reprezintă un act de terorism: *„Actul de terorism nu înseamnă să furi de la un stat sau chiar să îl cucerești. Acesta înseamnă, așa cum sugerează cuvântul, răspândirea terorii prin el însuși... UE și NATO trebuie să își elaboreze doctrinele și pozițiile legate de asemenea tipuri de atacuri și de modul de combatere a acestora”* [5]. De asemenea, purtătorul de cuvânt al NATO la momentul respectiv, James Appathurai, a declarat că tot ceea ce este grav pentru Estonia în materie de agresiuni cibernetică este grav și pentru NATO [6].

Drept urmare, pe 14 august 2008, a fost înființat în Tallinn Centrul de Excelență NATO pentru Cooperare în Apărarea Cibernetică (CCDCOE). Acesta are rolul de a preveni

și contracara atacurile cibernetice ce vizează infrastructura cibernetică a țărilor membre NATO.

Cu siguranță, locația acestui centru nu este una aleatorie, ci este urmare a evenimentelor petrecute în Estonia în primăvara anului 2007. Tot acest context a condus la ideea că atacurile cibernetice reprezintă o amenințare la adresa securității țărilor membre ale Alianței Nord-Atlantice; doi ani mai târziu, atacurile cibernetice au fost incluse în lista amenințărilor de securitate identificate de Noul Concept Strategic NATO din 2010.

[1] Arthur D. Little, *Global M-Payment Update 2005*, p. 17, disponibil la: http://www.3mfuture.com/articles_epayment/Global_M-Payment-Report_Update_Arthur_D_Little_2005.pdf.

[2] Code Division Multiple Access – servicii de comunicații și internet de mare viteză, pentru telefoane mobile.

[3] *Population and Housing Census, 2005*, disponibil la: <http://pub.stat.ee/pxweb.2001 /Dialog/varval.asp>.

[4] *Estonia hit by „Moscow cyber war”*, „The Economist”, disponibil la: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6665145.stm>.

[5] *Estonia este lovită de un atac cibernetic masiv*, disponibil la <http://setimes.com/cocoon/setimes/xhtml/ro/features/setimes/features /2007/05/18/feature-01>.

[6] *Idem*.

Atacurile cibernetice din Georgia (2008)

Sebastian CIOCAN

7 nov. 2012

Invazia Georgiei de către Rusia din anul 2008 a fost însoțită de o serie de atacuri cibernetice care au avut rolul de a perturba spațiul cibernetic georgian. Aceste atacuri au făcut aproape impracticabilă rețeaua informațională a Georgiei.

1. Relațiile conflictuale dintre Georgia și Osetia de Sud premergătoare anului 2008

Conflictul dintre autoritățile guvernamentale de la Tbilisi și regiunea separatistă Osetia de Sud a început în noiembrie 1989, atunci când Osetia de Sud și-a proclamat autonomia față de Republica Sovietică Socialistă Georgiană, declanșând astfel un conflict armat extins pe o perioadă de trei luni. În decembrie 1990, între Georgia și Osetia de Sud s-a declanșat o nouă confruntare, ce a durat până în 1992. Conflictul s-a încheiat în urma unui armistițiu semnat la Soci de liderii ruși, georgieni și osetini.

Armistițiul prevedea înființarea unei forțe tripartite de menținere a păcii, în componența căreia să intre 1.500 de militari. Pe fondul protecției oferite de această forță și a încurajărilor indirecte, dar constante ale liderilor de la Moscova, Osetia de Sud și-a redactat, în noiembrie 1993, propria Constituție, iar în 1996 și-a ales primul președinte. Un alt eveniment semnificativ a avut loc în decembrie 2000, când Rusia și Georgia au semnat un acord inter-guvernamental pentru restabilirea economiei în zona de conflict. Un an mai târziu, Osetia de Sud l-a desemnat pe Eduard Kokoiti drept Președinte al republicii; în 2003, acesta a cerut Moscovei să recunoască independența și să accepte integrarea regiunii în teritoriul rus.

Deși, în ianuarie 2005, Rusia a acceptat planul Georgiei de acordare a unui statut de autonomie extinsă Osetiei de Sud în schimbul renunțării la ambițiile de dobândire a independenței, în noiembrie 2006 osetinii au susținut, în cadrul unui referendum, decizia de separare a teritoriului de Georgia. Acest gest a fost catalogat de Premierul georgian de atunci drept un demers al Rusiei.

În aprilie 2007, Parlamentul georgian a aprobat o lege privind înființarea unei administrații temporare în Osetia de Sud, intensificând tensiunile cu Rusia. Pe fondul acestei acțiuni și în urma unor acuzații ale separatiștilor osetini privind atacarea de către trupele

georgiene a capitalei Tșhinali, negocierile din octombrie 2007 dintre Georgia și Osetia de Sud, mediate de Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), au eșuat [1].

2. Războiul dintre Rusia și Georgia

Teoretic, modul de organizare al forțelor militare mediate de OSCE trebuia să funcționeze, dar în practică situația a stat cu totul altfel, iar tensiunea dintre acestea a escaladat progresiv.

În zilele de 1-5 și 7-8 august 2008 s-au amplificat înfruntările militare din Osetia de Sud dintre unitățile georgiene și milițiile osetine. Trupele rusești au intervenit și ele în lupte. Consiliul de Securitate ONU a analizat situația la 8 august, Moscova solicitând ca trupele georgiene să părăsească în totalitate Osetia de Sud (o administrație loială guvernului de la Tbilisi funcționa în vestul provinciei) înainte de a se angaja în orice fel de tratative.

Inițial, acțiunile militare s-au concentrat în zona orașului Tskhinvali, capitala Osetiei de Sud. Concomitent, aviația rusă a bombardat obiective civile și militare din Georgia. Importante forțe rusești de blindate, dar și forțe aeropurtate și navale au trecut ulterior la ofensiva „pe direcții concentrice” asupra Georgiei, din zone ale Osetiei de Nord, Osetiei de Sud, Abhaziei și bazinului de vest al Mării Negre.

Din 9 august 2008, trupele rusești au lansat o operație ofensivă și în Defileul Kodori din nord-vestul Georgiei. Ucraina a avertizat Federația Rusă că va introduce o interdicție pentru utilizarea ofensivă a navelor din baza de la Sevastopol. Lituania, Estonia, Letonia, Polonia, Ucraina, Suedia și Finlanda au condamnat dur evenimentele. În acest context, Președintele Franței (Nicolas Sarkozy), a intervenit la 11-12 august, intermediind un acord de încetare a focului, semnat de Președintele rus (Dmitri Medvedev) abia la 16 august. În acest interval de timp, trupele rusești au luat sub ocupație tot nordul Georgiei.

Conflictul militar este încă departe de a-și fi evidențiat toate consecințele pe termen scurt și mediu. La o examinare sumară, Federația Rusă a executat o „demonstrație disproporționată de putere militară” împotriva unui adversar net inferior și a compensat „avantajul strategic” al NATO din Kosovo. Atitudinea sa nu a primit niciun sprijin internațional semnificativ [2].

În urma conflictului, Georgia a înregistrat 115 morți și 322 de răniți în rândul forțelor armate și 67 de morți și 157 de răniți în rândul civililor, în timp ce armata rusă a avut 74 de morți, 171 de răniți și 19 militari dispăruți. În Osetia de Sud au fost anunțate 2.000 de victime în rândul civililor [3].

3. Georgia ca societate informațională

Statisticile din domeniul tehnologiei informației și comunicării arată că, în anul 2006, 7% dintre georgieni foloseau serviciile de Internet. Era un număr destul de mic în comparație cu utilizatorii Estoniei, care în 2007 erau în proporție de 57% [4]. Puținele rețele externe de comunicații erau asigurate de Turcia, Armenia, Azerbaidjan și Rusia.

În perioada conflictului, legătura Georgiei la rețeaua de Internet din zona Europei de Vest era încă în construcție. Utilizarea acestei rețele ar fi presupus o conexiune online de mare viteză, însă până la finalizarea acesteia Georgia trebuia să se descurce cu legăturile externe disponibile. Tot în acea perioadă, existau doar cinci companii care furnizau astfel de servicii, dintre care trei erau legate la cablurile de Internet ale Rusiei, fapt ce a făcut ca Georgia să fie astfel mult mai vulnerabilă.

4. Atacurile cibernetice asupra Georgiei

Atacurile cibernetice la adresa statului georgian au început la 19 iulie 2008, cu o săptămână înaintea invaziei rusești.

Pentru început, a fost blocat site-ul Președinției (www.president.gov.ge) timp de aproximativ 24 de ore, în urma unui atac DDos. Principalele valuri de atacuri cibernetice au fost lansate însă începând cu data de 8 august, atunci când mai multe servere georgiene au fost pur și simplu blocate, iar paginile web ale instituțiilor publice au devenit inaccesibile. Printre cele mai importante site-uri blocate s-au numărat și cele ale: Președinției, Guvernului, Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Apărării; totodată, au devenit inaccesibile și portalurile de știri, precum Georgia Online (apsny.ge), dar și o mare parte a forumurile online georgiene. În dimineața zilei de 9 august, tranzacțiile electronice ale celei mai mari bănci din Georgia (TBC Bank) au fost blocate.

Cu aproape toată infrastructura cibernetică la pământ, autoritățile de la Tbilisi au întâmpinat probleme în a-și transmite comunicatele. De altfel, comunicarea reprezenta un element foarte important în situația dată, întrucât cetățenii aveau nevoie de informații constante și actuale cu privire la deciziile luate de Guvern.

Asaltată de astfel de atacuri cibernetice, începând cu 9 august Georgia a demarat măsuri de contracarare, primul pas fiind acela de a-și muta site-urile guvernamentale nefuncționale pe alte servere din afara țării, mult mai puternice decât cele georgiene. De asemenea, Estonia (care în anul 2007 a trecut printr-o experiență asemănătoare) a venit în ajutorul Georgiei cu personal specializat în securitatea cibernetică, cu misiunea de a atenua și ulterior stopa efectele produse de atacurile cibernetice.

Ultimul atac de mare intensitate a fost înregistrat pe 27 august, ținta fiind site-ul Ministerului Afacerilor Externe; tot în acea zi, au fost vizate și alte pagini web ale instituțiilor statului. După acea dată situația a început să se mai amelioreze, mulțumită în special măsurilor defensive întreprinse de georgieni.

În fine, în atacurile cibernetice din Georgia remarcăm similaritatea cu cele din Estonia, cu mențiunea că primele au fost mult mai agresive. Se poate specula că în spatele ambelor incidente se află aceiași autori, însă nu există dovezi clare pentru a dovedi acest lucru.

[1] Constantin Moștoflei (coord.), *Politici și strategii în gestionarea conflictualității*, București, Editura Universității Naționale de apărare „Carol I”, 2008, p. 9.

[2] Teodor Frunzeti (coord.) și Vladimir Zodian (coord.), *Lumea 2011 - Enciclopedie politică și militară*, București, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2011, p. 754.

[3] Constantin Moștoflei (coord.), *op. cit.*, p. 10.

[4] <http://un.org/Data.aspx?d=MDG&f=seriesRowID:605>.

Atacurile cibernetice din Iran (2010)

Sebastian CIOCAN

18 dec. 2012

În toamna anului 2010, un virus a infectat aproximativ 60.000 de calculatoare din Iran. Virusul poartă denumirea de Stuxnet și este unul foarte diversificat și selectiv, având ca țintă echipamentele electronice produse de firma germană Siemens. Potrivit cotidianului The New York Times, în spatele acestei operațiuni ar fi stat SUA și Israel.

Stuxnet este un virus ce a fost descoperit pentru prima dată pe 17 iunie 2010 de către compania *VirusBlokAda* din Belarus. Virusul ajungea în calculatoare prin programul Microsoft Word și viza industria de echipamente, hardware și software ale producătorului german Siemens. Stuxnet infecta calculatoare fără a fi detectat și conținea un malware extrem de sofisticat, având rolul de a ataca elementele de comandă, monitorizare și control ale sistemelor SCADA [1]. În urma unui studiu [2] efectuat de compania Symantec [3], s-a dovedit că aproximativ 60% dintre calculatoarele din întreaga lume infectate cu virusul Stuxnet se aflau în Iran.

Numărul mare de calculatoare infectate ale Iranului nu este unul întâmplător, ținta principală fiind centralele sale nucleare. Institutul pentru Știință și Securitate Internațională a publicat un studiu [4] în care se susține că aproximativ 1.000 de centrifuge din centrala nucleară de la Natanz au fost scoase din funcțiune (9% din total).

În noiembrie 2010 Agenția Internațională pentru Energie Atomică a susținut că Iranul a oprit pentru câteva zile producția nucleară de la Bushehr, fără ca statul să prezinte vreo justificare în acest sens.

În cazul centralei nucleare din Natanz, virusul se afla pe stick-ul USB al unui angajat, care l-a introdus într-unul dintre calculatoarele aflate în interiorul acestei centrale. Astfel, virusul a infectat întreaga rețea a unui departament cu acces la Internet; acesta se putea actualiza mereu și putea să trimită informații celor care au conceput virusul despre activitatea centrifugelor nucleare. Tot cu ajutorul unui stick conectat la unul dintre calculatoarele din interior virusate anterior, Stuxnet a infectat și calculatoarele care nu aveau conexiune la Internet și care aveau rolul de controla sistemele SCADA conectate la centrifugele nucleare.

Astfel, virusul a modificat valorile existente, provocând o schimbare în ciclul de rotație a centrifugelor: mai întâi a crescut viteza, apoi a micșorat-o, cu scopul de a induce vibrații excesive, distrugând astfel centrifugele.

La sfârșitul anului 2010, Președintele Iranului Mahmoud Ahmadinejad a declarat [5] pentru prima dată că Iranul a fost atacat cibernetic și că o parte din centrifugele ce contribuiau la crearea de energie nucleară au fost distruse. Specialiștii de la Symantec [6] susțin că nu putea fi vorba de hackeri sau grupări teroriste, ci de experți din cadrul guvernelor statelor, și că dezvoltarea unui astfel de virus ar fi durat cel puțin 5 luni.

Totodată, specialiștii susțin că Stuxnet reprezintă o armă cibernetică, iar autorii acestuia au deținut cunoștințe în domeniul echipamentului tehnologic folosit pentru producerea energiei nucleare.

Într-un articol publicat de cotidianul *The New York Times* [7] se menționează că SUA și Israel au stat în spatele unei astfel de operațiuni și că Președintele Obama ar fi solicitat crearea unui asemenea virus încă de la începerea mandatului său. Dar nici în acest caz nu există dovezi concludente.

[1] SCADA (*Supervisory Control And Data Acquisition*) - Monitorizare, Control și Achiziții de Date.

[2] Nicolas Falliere, Liam O Murchu și Eric Chien, *W32.Stuxnet Dossier*, http://www.symantec.com/content/en/us/enterprise/media/security_response/whitepapers/w32_stuxnet_dossier.pdf, accesat la data de 17 dec. 2012.

[3] Symantec este o companie producătoare de software, în special de soluții de securitate, cum ar fi antiviruşii informatici.

[4] David Albright, Paul Brannan și Christina Walrond, *Did Stuxnet Take Out 1,000 Centrifuges at the Natanz Enrichment Plant?*, <http://isis-online.org/isis-reports/detail/did-stuxnet-take-out-1000-centrifuges-at-the-natanz-enrichment-plant/>, accesat la data de 17 dec. 2012.

[5] Parisa Hafezi, *Iran admits cyber attack on nuclear plants*, <http://www.reuters.com/article/2010/11/29/us-iran-idUSTRE6AS4MU20101129>, accesat la data de 17 dec. 2012.

[6] Nicolas Falliere, Liam O Murchu și Eric Chien, *op.cit.*

[7] David E. Sanger, *Obama Order Sped Up Wave of Cyberattacks Against Iran*, <http://www.nytimes.com/2012/06/01/world/middleeast/obama-ordered-wave-of-cyberattacks-against-iran.html?pagewanted=all>, accesat la data de 17 dec. 2012.

Cyberterrorismul – viitorul terorismului?

Adrian BARBU

7 mar. 2012

Se poate constata cu ușurință faptul că după încheierea Războiului Rece și colapsul Uniunii Sovietice, s-a modificat și mediul de securitate pe arena internațională. Poate cel mai important aspect ar fi acela al conștientizării faptului că securitatea ca și concept nu poate fi redusă strict la componenta militară. Marii actori din cadrul relațiilor internaționale au acționat în consecință, dându-și seama de faptul că accentul, în materie de securitate, nu mai este pus pe latura militară și că marile amenințări la adresa securității vin din sectorul informatic și economic.

Internet-ul este factorul *grație* căruia s-au amplificat riscurile și amenințările venite din domeniul informatic. Acesta a reușit să creeze o legătură mondială, în care toate rețelele converg, crescând astfel și vulnerabilitatea sistemelor și rețelelor tehnologice, precum și accelerarea fenomenului de interdependență care se manifestă atât la nivel *micro*, cât și la nivel *macro*.

John Arquilla și David Ronfeldt (*R.A.N.D. Corporation*) definesc terorismul cibernetic (cunoscut și sub numele de *cyberterrorism* sau *cyberinsurgență*) ca fiind o nouă formă de conflict de joasă intensitate, purtat de două entități (statale sau non-statale), asemănătoare terorismului internațional clasic, gherilelor și luptelor dintre contrabandiștii diferitelor carteluri de droguri [1]. Caracterul specific acestei forme de agresiune ar consta în faptul că nu implică costuri ridicate, acțiune poate fi declanșată foarte rapid, localizarea agresorilor este destul de dificil de realizat și, nu în ultimul rând, aria de acțiune este foarte întinsă, rețelele informatice și în special Internet-ul neținând cont de granițele teritoriale ale unui stat. Elementele vizate de către *cyberinsurgenți* sunt de cele mai multe ori infrastructurile critice naționale sau transnaționale ce posedă conexiuni cu ceea ce unii specialiști numesc *cyberspațiu*.

Poate cel mai important aspect, atunci când vorbim despre terorismul cibernetic, este cel referitor la faptul că un stat mai dezvoltat din punct de vedere tehnologic este și mult mai vulnerabil la o astfel de amenințare asimetrică, lucru deosebit de însemnat, în special dacă ne raportăm la această era a globalizării în care trăim. Gândiți-vă ce s-ar întâmpla dacă economia unui țări precum Statele Unite, economie ce este dependentă de tranzacțiile

electronice, ar fi afectată de un atac cibernetic major. Cu siguranță că blocajul economic, care este aproape inevitabil în contextul unui astfel de incident, va afecta nu doar sistemul economic al SUA, ci și pe cel global.

Cyberinsurgenții folosesc o gamă largă de *arme* pentru a destabiliza și chiar distruge sistemele informatice, cele mai uzitate fiind următoarele:

A. *Virusii* – împrăștie *infecția* de la computer la computer, multiplicându-se constant. Un program *infectat* servește ca agent de transmitere a *maladiei* către software-ul computerului gazdă. Un *virus* poate rămâne în stare latentă și nedetectată o bună perioadă de timp;

B. *Caii troieni* – program inserat într-o componentă a software-ului cel mai des utilizată de către operator. La prima vedere software-ul funcționează la parametri normali, dar în același timp distruge, șterge, distorsionează sau fură informațiile stocate;

C. *Viermii* – o componentă a software-ului care se insinuează în rețeaua de computere, ștergând sau furând informațiile din baza de date și penetrând orice sistem accesibil;

D. *Deschideri capcană* – reprezintă o breșă făcută în sistemul informațional, care permite *hacker-ului* accesul nelimitat la informații necunoscute utilizatorilor legitimi;

E. *Bruiajul electronic* – poate stoca fluxul informațional, esențial pentru menținerea comunicațiilor [2].

Cum putem preveni producerea unei catastrofe în spațiul virtual? Din cauza faptului că *cyberspațiul* este un areal foarte greu de delimitat (nu ține cont de niciun fel de granițe) și de controlat, este aproape imposibil de prevăzut un astfel de fenomen. Singura opțiune pentru a ține în frâu, într-o oarecare măsură, aceste atacuri, ce ar putea degenera în acțiuni de tipul cyberterrorism, este ca guvernele și serviciile de informații să eficientizeze cooperarea la nivel internațional pentru a dezvolta și implementa instrumente cât mai viabile pentru a contracara, măcar parțial, acest fenomen.

Aproape toate sectoarele vieții contemporane au devenit din ce în ce mai dependente de inovația tehnologică, iar dacă latura informatica este afectată, *efectul de domino*, în ceea ce privește componentele ce se subsumează sectorului informatic, își va spune cuvântul.

Cyberinsurgența va continua să fie o amenințare la adresa securității, fenomen care la un moment dat va *exploda*, iar dacă nu vor fi luate o serie de măsuri coordonate la nivel național și internațional, întreaga lume riscă să se confrunte cu una din cele mai grave amenințări ce pun în pericol stabilitatea și siguranța individuală, statală și globală.

Este foarte clar faptul că acest nou flagel ce *bântuie* în lung și-n lat mapamondul poate avea efecte mult mai dramatice asupra omenirii decât un război militar clasic.

Cyberterorismul, spre deosebire de *superterrorism* sau *megaterorism*, folosește o altă *unealtă* decât explozibilul sau armamentul convențional, scopul vizat fiind similar.

[1] Gheorghe Arădăvoaice, Gabriel Naghi, Dan Niță, *Sfârșitul Terorismului?*, Editura ANTET, București, 2009, p. 133.

[2] James F. Dunnigan, *Noua amenințare mondială – cyber-terorismul*, Editura Curtea Veche, București, 2010, p. 220.

2. SCURT ISTORIC AL INTEGRĂRII APĂRĂRII EUROPENE

Perioada 1944-1947

Marius PRICOPI

1 mai 2012

Seria „Scurt istoric al integrării apărării europene” prezintă într-o lumină nouă o succesiune de evenimente importante din construcția europeană, evenimente analizate prin „lentila” procesului de integrare a apărării europene.

În realizarea demersului am utilizat drept metodă de cercetare reprezentarea istorică. De-a lungul articolelor am transpus într-o structură narativă analiza datelor obținute și rezultatele cercetării, precum și discuțiile pe marginea acestora. Nu de puține ori am făcut apel la contextul în care au avut loc evenimentele, întrucât uneori el se poate dovedi la fel de important ca și evenimentele înseși. În acest prim articol este analizată perioada 1944 – 1947.

Experiența traumatică a două Războaie Mondiale a modelat agenda europeană a securității și apărării, statuând dorința foarte puternică a europenilor de a evita conflicte viitoare între statele bătrânului continent. Cel de-al Doilea Război Mondial a lăsat Europa divizată și expusă amenințării unei alte confruntări militare între Uniunea Sovietică și Statele Unite. Europa se simțea amenințată să devină câmpul de bătălie al unui astfel de conflict militar, ce deținea potențialul de a se transforma chiar într-un război nuclear. Această confruntare est-vest a sporit importanța chestiunilor de securitate și apărare. Pe de o parte, a determinat o nouă cursă a înarmării și o competiție militară între cele două blocuri, începând cu primii ani de după cel de-al Doilea Război Mondial; pe de altă parte, a făcut din prevenirea și rezoluția conflictelor un important scop politic, chiar o necesitate pentru ambele părți implicate [1].

Situația din a doua jumătate a anilor 1940 poate fi rezumată astfel: o Europă în mare parte distrusă și epuizată de război, ce se confrunța cu amenințarea sovietică. Această amenințare necesita două măsuri: în primul rând, trebuiau create alianțe militare între democrațiile occidentale, cu un rol marcant jucat de Statele Unite. În al doilea rând, Germania de Vest trebuia să contribuie din punct de vedere militar (reînarmare) la securitatea occidentală, fără însă a acorda acestui recent inamic control suveran asupra unor forțe armate naționale [2].

De fapt, povestea integrării europene începe cu puțin înainte de sfârșitul războiului. Pe 5 septembrie 1944 guvernele în exil a trei state (Belgia, Olanda și Luxemburg [3]) au semnat la Londra un acord instituind *Uniunea Vamală Benelux* [4]. Acordul a fost completat prin Protocolul de la Haga (14 martie 1947) și, ulterior, prin Tratatul instituind Uniunea Economică Benelux, semnat la Haga pe 3 februarie 1958 și intrat în vigoare la 1 noiembrie 1960. Deși integrarea prin cadrul Benelux nu include apărarea, Martin Trybus [5] apreciază că momentul marchează constituirea unui nucleu dur al integrării apărării europene, trio-ul de state proaspăt constituit fiind prezent, de acum înainte, în toate proiectele și acordurile privind integrarea militară.

Un imbold pentru procesul de integrare militară europeană l-a constituit mai apoi semnarea *Cartei Națiunilor Unite*, la San Francisco, pe 26 iunie 1945. Carta a intrat în vigoare pe 24 octombrie 1945, consfințind astfel crearea primei organizații internaționale cu vocație universală: Națiunile Unite. Cu privire la acest moment istoric, același Trybus remarcă faptul că majoritatea statelor participante la integrarea apărării europene sunt membre fondatoare ale Organizației Națiunilor Unite, subliniind astfel caracterul defensiv al procesului de integrare militară ce urma să fie declanșat [6].

La doi ani de la intrarea în vigoare a Cartei Națiunilor Unite, Franța și Marea Britanie au semnat, pe 4 martie 1947, *Tratatul de la Dunkerque* sub denumirea oficială de „Tratat de alianță și asistență mutuală între Marea Britanie și Franța”. Acesta a intrat în vigoare pe 8 septembrie 1947 și era menit să descurajeze un posibil atac german în perioada următoare celui de-al Doilea Război Mondial. Valoarea în sine a Tratatului a fost mai mult simbolică și nu a produs efecte considerabile pe scena europeană, însă este amintit întrucât constituie predecesorul Tratatului de la Bruxelles din 1948.

[1] Kernic, Franz, „European Security in Transition: The European Security Architecture since the End of the Second World War – An Overview”, în: Hauser, Gunther (editor) și Kernic, Franz (editor), *European Security in Transition*, Ashgate Publishing Limited, 2006, p. 7.

[2] Trybus, Martin, *European Union Law and Defense Integration*, Hart Publishing, 2005, p 13.

[3] Toate cele trei state sunt localizate în nord-vestul Europei, între Franța și Germania.

[4] Numele Uniunii provine din alăturarea primelor litere din denumirea statelor participante (engl. *Belgium, Netherlands și Luxembourg*).

[5] Trybus, Martin, *op. cit.*, pp. 13-14.

[6] *Ibidem*, p. 15.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-6455, ISBN: 978-973-663-969-2.

Inițiativele SUA și Tratatul de la Bruxelles

Marius PRICOPI

17 mai 2012

Statele Unite au adus o contribuție importantă declanșării procesului de integrare militară, prin două inițiative cu impact de durată: *Doctrina Truman* și *Planul Marshall*. Doctrina Truman a oferit o nouă orientare politică Statelor Unite, proclamată de Președintele Hary Truman printr-un discurs din 12 martie 1947, în care acesta garanta sprijinul economic și militar pentru Grecia și Turcia, pentru a preveni intrarea acestora sub influența sovietică. Doctrina este considerată începutul Războiului Rece, schimbând politica externă a SUA față de Uniunea Sovietică de la o relaxare a tensiunii la o îndiguire a expansiunii sovietice.

Planul Marshall a fost o consecință directă a acestei doctrine și viza sprijinul financiar pentru reconstruirea zonelor devastate de război, revigorarea economiilor europene și îndepărtarea barierelor comerciale. Planul se adresa tuturor statelor europene dispuse să participe însă, sub presiunea sovietică, statele din Europa Centrală și de Est au declinat oferta. Pentru o bună implementare a Planului, în 1948 a fost înființată Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică. Planul a devenit operativ începând cu aprilie 1948 iar odată cu declanșarea Războiului din Coreea (1950) o bună parte din fonduri au fost alocate refacerii și modernizării armatelor occidentale. Planul Marshall a fost dezvoltat pe durata a 4 ani și a fost considerat un real succes.

Corelate, aceste două inițiative au consfințit în mod clar angajamentul american pentru Europa și au facilitat declanșarea integrării economice și militare a statelor europene.

Povestea integrării apărării europene a început *stricto sensu* prin *Tratatul de la Bruxelles*, denumit oficial „Tratatul de colaborare economică, socială și culturală și auto-apărare colectivă” [1]. O extindere a Tratatului de la Dunquerque la statele Benelux, Tratatul a fost semnat la 17 martie 1948 între Marea Britanie, Franța, Belgia, Olanda și Luxemburg, dând astfel naștere *Organizației Tratatului de la Bruxelles (Uniunea Occidentală)*. Documentul se dorea a fi un pact de securitate bazat pe moștenirea culturală comună a membrilor săi și orientat împotriva renașterii expansionismului german. Însă semnarea Tratatului mai ascundea și o altă motivație: demonstrarea faptului că statele europene sunt dornice să coopereze, făcând astfel un angajament al Statelor Unite pentru securitatea Europei Occidentale mult mai acceptabil pentru Congresul american [2].

Obiectivele economice, sociale și culturale stipulate în Articolele I, II, și respectiv III erau definite pe larg și nu vizau dispoziții privind piața comună comparabile cu cele ale comunității Benelux, emergentă în aceeași perioadă. Trybus este de părere că scopul principal a fost acela de a crea un sistem comun de apărare, combinat și cu alte politici [3]. În acest sens, esențialul Articol IV conținea clauza de apărare reciprocă, astfel: „*Dacă oricare dintre Înaltele Părți Contractante ar constitui obiectului unui atac armat în Europa, celelalte Înalte Părți Contractante, în concordanță cu prevederile Articolului 51 din Carta Națiunilor Unite, vor oferi Părții atacate tot sprijinul militar și de altă natură de care dispun*” [4].

Cu privire la structura Tratatului în ansamblu, același Trybus consemnează câteva comentarii relevante [5]:

- În primul rând, Organizația Tratatului de la Bruxelles a fost îndreptată, de la bun început, împotriva unor posibile agresiuni germane, prin urmare Republica Federală Germană (RFG) fiind exclusă *a priori*. Dispozițiile antigermane ale Tratatului au fost omise însă în 1954, când Republica Federală Germană și Italia s-au alăturat organizației.

- În al doilea rând, Franța s-a alăturat statelor Benelux ca și *avant-garde* a integrării europene.

- În al treilea rând, autorul subliniază faptul că și Marea Britanie, deja sceptică în legătură cu astfel de acorduri supranaționale, a aderat totuși la această organizație.

- În al patrulea rând, pentru Belgia, Olanda și Luxemburg, integrarea economică în formatul Benelux era acum separată de integrarea militară. Această separare timpurie a anilor 1940 a precedat o separare ulterioară în integrare economică prin Comunitățile Europene și integrare militară prin Uniunea Europei Occidentale.

[1] Trybus, Martin, *European Union Law and Defense Integration*, Hart Publishing, 2005, p. 16.

[2] *The Oxford Companion to British History*, disponibil la:
http://www.encyclopedia.com/topic/treaty_of_Brussels.aspx#1.

[3] Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 16.

[4] *The Brussels Treaty*, disponibil la:
http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17072.htm.

[5] Trybus, Martin, *op. cit.*, pp. 17-18.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și

Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-645, ISBN: 978-973-663-969-2.

Perioada 1948-1951

Marius PRICOPI

27 mai 2012

Începând cu aprilie 1948, membrii Organizației Tratatului de la Bruxelles au decis crearea unei structuri militare sub denumirea de *Organizația de Apărare a Uniunii Occidentale*. Organizația a fost constituită formal în 28 septembrie 1948 și dispunea de o structură de comandă proprie, după modelul brevetat cu succes pe timpul războiului al Comandamentului Suprem al Forțelor Aliate Expediționare. Această structură de comandă era formată din: Comitetul de Apărare a Uniunii Occidentale (reprezentare la nivel de prim-miniștri), Comitetul Comandanților Militari Supremi și Comitetul Șefilor de Stat Major din Uniunea Occidentală.

Organizația Tratatului de la Bruxelles a constituit o fază intermediară în crearea *Alianței Nord-Atlantice* (NATO), toți semnatarii Tratatului de la Bruxelles devenind membri-fondatori ai NATO. Lor li s-au alăturat alte cinci state europene (Norvegia, Danemarca, Islanda, Italia și Portugalia), dar și Statele Unite și Canada, pentru a semna, la 4 aprilie 1949, în cadrul unei ceremonii desfășurate la Washington, Tratatul Nord-Atlantic. Tratatul a consfințit crearea NATO, o alianță de apărare colectivă, conform Articolului 51 al Cartei Națiunilor Unite, bazată pe garanții de securitate și angajamente comune între Europa și America de Nord.

Fondarea NATO a lămurit o dilemă îndelungată a integrării apărării europene, cea a implicării Statelor Unite. NATO a implementat mai departe Doctrina Truman și a trimis un mesaj clar Uniunii Sovietice despre angajamentul Statelor Unite de a-și apăra aliații europeni [1]. În 1951, la doi ani după constituire, Alianța a început dezvoltarea propriei structuri de comandă. Astfel, noul Comandament Suprem al Forțelor Aliate din Europa a preluat întreaga structură, tot personalul și toate planurile Organizației de Apărare a Uniunii Occidentale și, odată cu acestea, și responsabilitatea apărării Europei de Vest [2]. Organizația de Apărare a Uniunii Occidentale a încetat oficial să mai existe în același an, la trei ani după crearea sa.

[1] Cf., Trybus, Martin, *European Union Law and Defense Integration*, Hart Publishing, 2005, p. 18.

[2] *Did you know that Europe already had a defensive military alliance prior to NATO?*, <http://www.aco.nato.int/page20923100.aspx>.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-645, ISBN: 978-973-663-969-2.

Eșecul Comunității Europene de Apărare

Marius PRICOPI

18 iul. 2012

Cea mai ambițioasă inițiativă de integrare a apărării europene din acea perioadă a luat naștere aproape simultan cu constituirea Alianței Nord-Atlantice. Este vorba despre *Comunitatea Europeană de Apărare* (CEA) – tentativa eșuată a statelor europene (sprijinite de Statele Unite) de a contracara ascensiunea militară a Uniunii Sovietice pe bătrânul continent, prin formarea unei armate supranaționale europene, sub comanda unei autorități unice; în plus, în noua forță creată se viza și includerea potențialului militar al Republicii Federale Germane, evitându-se astfel problema delicată a reînarmării acestui stat și a rolului pe care îl va juca în viitoarea arhitectură de securitate europeană.

Planul a fost propus în 1950 de către René Pleven, un reputat politician francez, de două ori premier al celei de-a Patra Republici. Comunitatea urma să fie constituită din Republica Federală Germană, Franța, Italia și statele Benelux, cu mențiunea că opiniile publice din Franța și Italia au fost, încă de la bun început, foarte divizate în această privință [1]. Concret, Planul Pleven propunea crearea unei armate europene care să asigure apărarea comună a statelor membre. Conducerea sa era încredințată unui minister al apărării, controlat de o Adunare parlamentară europeană. Această armată comună ar fi realizat cea mai completă integrare posibilă a statelor membre [2], beneficiind de un buget militar și de un program de înarmare comun. Contingentele germane, cuprinse într-o armată europeană integrată nu ar mai fi reprezentat un pericol pentru pacea încă fragilă după cel de-al Doilea Război Mondial.

Tratatul de instituire a Comunității Europene de Apărare a fost semnat doi ani mai târziu, pe 27 mai 1952 la Paris. Documentul nu a intrat însă niciodată în vigoare, întrucât ratificarea sa în Parlamentul francez s-a soldat cu un vot negativ, pe 30 august 1954. Astfel a luat sfârșit proiectul Comunității Europene de Apărare.

Nu întâmplător, marele proiect al Comunității Europene de Apărare beneficiază de o atenție deosebită în literatura de specialitate. Numeroase studii și cărți au fost scrise încă din primii ani de după eșec și până în prezent. Unii autori analizează contextul ce a făcut posibilă o astfel de inițiativă, alții trec în revistă luările de poziție ale statelor implicate, unii discută cauzele ce au condus la respingerea proiectului, alții se concentrează asupra efectelor produse de întregul demers pe scena europeană.

Într-un studiu istoric erudit al integrării europene [3] întâlnim pagini valoroase în care sunt discutate diferite aspecte precum: chestiunea reînarmării forțelor armate germane și luările de poziție ale marilor lideri politici și militari ai vremii (Harry Truman, Winston Churchill, Charles de Gaulle, Robert Schuman, Jean Monnet, Konrad Adenauer, Dwight Eisenhower); manevrele politico-militare ale lui Stalin, ce vizau subminarea angajamentului Statelor Unite și al Alianței Nord-Atlantice în Europa, prin Războiul din Coreea; detalii inedite și relevante cu privire la negocierile intense, multe dintre ele cu ușile închise, ce au urmat lansării Planului Pleven; modificările succesive aduse Planul Pleven, ce ajunsese să difere semnificativ de textul final al Tratatului de instituire a CEA; intențiile statelor europene cu privire la armata europeană, dar și cum interpretau aceste state intențiile și pozițiile celorlalte state implicate în negocieri.

O sinteză binevenită a cauzelor eșecului CEA întâlnim în studiul lui Martin Trybus [4] astfel:

- În 1954, după sfârșitul Războiului din Coreea și moartea lui Stalin, această unificare a eforturilor deja părea mai puțin urgentă [5].

- Existau îngrijorări semnificative despre transferul de suveranitate și pierderea identității naționale în cazul Franței, împărțite în deosebi (dar nu numai) de susținătorii Președintelui francez Charles de Gaulle [6].

- Pentru mulți, noua Comunitate urma să dețină prea multe puteri supranaționale [7].

- Pozițiile comuniste împotriva Tratatului au fost ordonate de la Moscova [8].

- Teama de RFG, de reînarmarea sa și de posibilă influență în cadrul CEA au reprezentat alte argumente contra [9].

- Corelate cu toate acestea a fost și faptul că Marea Britanie nu a participat în noua organizație supranațională [10].

- Mai mult, CEA a fost considerată nerealistă și ineficientă din punct de vedere militar [11].

La fel de numeroase sunt opiniile și cu privire la urmările acestui eșec asupra procesului de integrare europeană. Astfel, într-o lucrare de sinteză bine documentată, dr. Anamaria Groza [12] surprinde trei moduri diferite de interpretare a eșecului în literatura de specialitate:

- Regres pentru integrarea europeană [13].

- *Intermezzo* repede depășit [14].

- Eșec benefic Europei [15].

Eșecul apare major dacă avem în vedere că „*vor mai trece treizeci și nouă de ani înainte ca statele membre să ratifice un alt Tratat – semnat la Maastricht în 1992 – pentru instituirea unei Uniuni Europene*” [16]. Mai mult decât eșecul în sine, ceea ce reține atenția este cât de aproape a fost Europa de o comunitate militară: „*în cazul în care câțiva deputați francezi ar fi votat altfel, ratificarea ar fi fost obținută*” [17].

Cu toate acestea, autoarea consideră că popoarele europene nu erau, din punct de vedere al mentalității, pregătite pentru o astfel de schimbare și prezintă, în susținerea ideii sale, un alt citat: „*O ratificare a Tratatului, urmată la câteva luni sau la câțiva ani de un eșec major, ar fi pus definitiv capăt construcției europene*” [18].

În ceea ce privește literatura autohtonă, sursele bibliografice sunt puține la număr. Referirile despre Comunitatea Europeană de Apărare sunt tangențiale, întâlnite mai ales în studii dedicate istoricului Uniunii Europene sau Politicii Europene de Securitate și Apărare. Spre exemplu, dintr-un studiu [19] elaborat în cadrul Institutului European din România aflăm detalii cu privire la negocierile premergătoare semnării Tratatului de instituire a CEA. CEA trebuia să fie un pandant în sfera apărării a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, creată la 18 aprilie 1951. Viitoarea armată europeană urma să fie compusă din 40 de divizii, astfel: 14 franceze, 12 germane, 11 italiene și 3 din țările Beneluxului. Dacă ar fi fost transpus în practică, proiectul Comunității Europene de Apărare, alături de cel al nou înființatei Comunități Politice Europene, ar fi făcut posibilă obținerea unui grad de integrare europeană apropiat de cel al unei confederații.

Eșecul CEA nu a însemnat însă și o stopare a procesului de integrare a apărării europene. Cu toate acestea, integrarea militară printr-o organizație supranațională devenise impopulară, fiind acum preferată alternativa modelului interguvernamental. Supranaționalismul a devenit baza integrării economice, în timp ce integrarea militară a fost separată de curentul principal al integrării, continuată prin comunitățile europene [20].

[1] Cf., *European Defense Community (EDC)*, Encyclopædia Britannica Ultimate Reference Suite, 2011.

[2] Cf., Blumann, Claude și Dubois, Louis, *Droit institutionnel de l'Union européenne*, Litec, 2005, p. 5 – *apud* Groza, Anamaria, „Considerații privind Comunitatea europeană de apărare și Comunitatea politică europeană”, *Revista de Științe Juridice*, nr. 4/2007, p. 112.

[3] Cf., Dedman, Martin, *The Origins and Development of the European Union*, Routledge, 2010.

[4] Cf., Trybus, Martin, *European Union Law and Defense Integration*, Hart Publishing, 2005, p. 43.

[5] Cf., Aron, Raymond, „Historical Sketch of the Great Debate”, în: Lerner, Daniel și Aron, Raymond, *France Defeats EDC*, Praeger, New York, 1957, p. 3 și p. 8; Fauvet, Jacques, “Birth and Death of a Treaty”, în: Lerner, Daniel și Aron, Raymond, *op. cit.*, p. 146 – *apud* Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 43.

[6] Cf., Philip, Andre, „The Interplay of Interests and Passions”, în: Lerner, Daniel și Aron, Raymond, *op. cit.*, p. 26; Stoetzel, Jean, „The Evolution of French Opinion”, în: Lerner, Daniel și Aron, Raymond, *op. cit.*, p. 72; Marchand, Jean, “A Tableau of the French Press”, în: Lerner, Daniel și Aron, Raymond, *op. cit.*, p. 108 – *apud* Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 43.

[7] Cf., Grosser, Alfred, „Germany and France: A Confrontation”, în: Lerner, Daniel și Aron, Raymond, *op. cit.*, p. 54 – *apud* Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 43.

[8] *Idem.*

[9] Cf., Aron, Raymond, *op. cit.*, pp. 11-13; Grosser, Alfred, *op. cit.*, p. 54; Stoetzel, Jean, *op. cit.*, p. 82; Marchand, Jean, *op. cit.*, p. 109; Fauvet, Jacques, *op. cit.*, p. 128 – *apud* Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 43.

[10] Cf., Aron, Raymond, *op. cit.*, p. 12; Grosser, Alfred, *op. cit.*, p. 54; Stoetzel, Jean, *op. cit.*, p. 84 – *apud* Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 43.

[11] Cf., Koenig, Marie-Pierre, *apud* Fauvet, Jacques, *op. cit.*, p. 151 – *apud* Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 43.

[12] Cf., Groza, Anamaria, *op. cit.*, p. 115.

[13] Cf., Craig, Paul, Búrca, Grainne, *EU Law, Text, Cases and Materials*, Oxford University Press, 2003, p. 10 – *apud* Groza, Anamaria, *op. cit.*, p. 115.

[14] Cf., Raepenbusch, Sean Van, *Droit institutionnel de l'Union et des Communautés européennes*, De Boeck Universite, 1998, p. 35 – *apud* Groza, Anamaria, *op. cit.*, p. 115.

[15] Cf., Philip, Christian, *Les Institutions européennes*, Masson, 1981, p. 58 – *apud* Groza, Anamaria, *op. cit.*, p. 115.

[16] Craig, Paul, Búrca, Grainne, *op. cit.*, p. 10 – *apud* Groza, Anamaria, *op. cit.*, p. 115.

[17] Philip, Christian, *op. cit.*, p. 62 – *apud* Groza, Anamaria, *op. cit.*, p. 115.

[18] *Idem.*

[19] Cf., Mureșan, Liviu, Pop, Adrian și Bonciu, Florin, *Politica europeană de securitate și apărare*, Institutul European din România, București, 2004, p. 14.

[20] Cf., Trybus, Martin, *op. cit.*, p. 44.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-645, ISBN: 978-973-663-969-2.

Perioada 1954-1966

Marius PRICOPI

29 aug. 2012

După eșecul Comunității Europene de Apărare, Tratatul de la Bruxelles (1948) a fost amendat prin Protocolul I semnat la Paris pe 23 octombrie 1954, la finalul Conferințelor de la Londra și Paris. Protocolul prevedea alăturarea Republicii Federale Germane (RFG) și a Italiei la Organizația Tratatului de la Bruxelles, redenumită astfel *Uniunea Europei Occidentale* (UEO). Alte trei Protocele cu privire la forțele armate au fost semnate în aceeași zi, astfel [1]:

- Protocolul II stabilea numărul maxim de forțe terestre și aeriene menținute pe timp de pace de către statele membre (configurația maximă de forțe navale urma să fie stabilită anual). Prin același Protocol, Marea Britanie se angaja să mențină în Europa forțe armate, ce puteau fi re-dislocate doar cu acordul majorității statelor membre.

- Prin Protocolul III Republica Federală Germană se angaja să nu fabrice pe teritoriul său arme atomice, biologice sau chimice, precum și alte tipuri de armament și muniții prevăzute în anexele Protocolului. Totodată, statele membre acceptau controlul cantităților anumitor categorii de armament.

- Protocolul IV institua Agenția pentru Controlul Armamentelor și stabilea misiunea și funcțiile acesteia, precum și obligativitatea statelor membre de a furniza anual informații Agenției cu privire la cantitățile totale de armament deținute.

Astfel a fost obținută, în final, necesara contribuție germană la apărarea occidentală. RFG și-a putut restabili propriile forțe armate naționale, chiar dacă o bună parte din acestea erau sub autoritatea directă a Comandantului Suprem al Forțelor Aliate din Europa și nu a Ministrului german al Apărării.

UEO a contribuit în mod semnificativ la integrarea militară europeană, prin rezolvarea dilemei reînarmării germane și prin impulsul dat industriilor de apărare europene. Au existat opinii conform cărora, în contextul creării Alianței Nord-Atlantice, UEO nu a fost decât un efort redundant și o risipă de resurse. Martin Trybus combate însă, cu abilitate, aceste păreri. Potrivit autorului [2], constituirea UEO a fost singura alternativă pozitivă la eșecul Comunității Europene de Apărare, mai ales că beneficia și de participarea Marii Britanii. Cealaltă opțiune presupunea stoparea procesului de integrare militară. Și, deși UEO nu a generat niciodată întru totul progresele dorite de inițiatorii săi, organizația a oferit un nou

caracter interguvernamental integrării militare, oferind relevanța atât de necesară acestui proces.

Următorul demers pe calea integrării militare europene a fost *Planul Fouchet*, o inițiativă înaintată de Președintele francez Charles de Gaulle în 1961. Planul poartă numele autorului său, diplomatul Christian Fouchet, ambasador al Franței în Danemarca. Se dorea astfel formarea unei noi „Uniune de State”, o alternativă interguvernamentală la Comunitățile Europene deja existente în acel moment. De Gaulle se temea de o pierdere a influenței franceze în Comunitățile Europene, ce deveneau din ce în ce mai supranaționale, astfel că planul era o tentativă de a menține balanța de putere în favoarea Franței.

Cu privire la integrarea militară, Articolul 2 al Planului prevedea, ca și obiectiv al Uniunii, adoptarea unei Politici comune de apărare „pentru a întări, în cooperare cu celelalte națiuni libere, securitatea statelor membre împotriva oricărei agresiuni” [3]. Evident, Franța urmărea o diminuare a dependenței europene de securitatea militară furnizată, în acel moment, de Alianța Nord-Atlantică. Însă un alt motiv inedit pentru care Franța a lansat această inițiativă îl aflăm dintr-un studiu ce analizează evoluția arhitecturii europene de securitate, scris de Franz Kernic [4]. Cercetătorul consideră că Planul era menit să „spargă” structura înghețată a lumii bipolare. Franța dorea construirea unei politici externe și a unei diplomații comune a statelor europene, care să acționeze ca un fel de a treia forță între cele două puteri aflate în competiție. Planul era bazat, în mod implicit, pe ideea unui triunghi strategic între Statele Unite, Europa și Uniunea Sovietică.

Inițiativa Președintelui francez nu s-a bucurat însă de popularitate printre statele occidentale [5]. Olanda considera că Planul intra în conflict direct cu misiunea și obiectivele Alianței Nord-Atlantice, fiind o tentativă de a slăbi influența Alianței și de a reafirma Franța ca și mare putere militară europeană. Prin vocea cancelarului german Adenauer, RFG a susținut același argument. Și statele Benelux se opunea Planului care, prin caracterul său interguvernamental, ar fi slăbit Tratatul de la Roma și structura supranațională creată de acesta. În plus, cele trei state se temeau de influența crescândă de care Franța ar fi beneficiat în Europa, dacă Planul ar fi fost adoptat. Astfel, lipsa de entuziasm a statelor occidentale, combinată cu succesul Comunităților Europene, au determinat abandonarea Planului Fouchet.

Drept urmare, Președintele de Gaulle a recurs la *Tratatul de la Elysee* (Tratatul de Prietenie) din 22 ianuarie 1963 pentru a realiza în doi, alături de RFG, ceea ce nu putea realiza în șase. Printre altele, Tratatul [6] prevedea consultarea privind elaborarea unor concepții comune în materie de apărare, dar și schimburi de personal între cele două forțe armate. Cu toate acestea, în opinia lui Pierre Gerbert [7], Tratatul de la Elysee a rămas mult

timp un cadru gol, din cauza divergențelor crescânde dintre Paris și Bonn. Bundestag-ul a ratificat Tratatul, dar cu unele considerații care-l goleau de substanță. Apoi, cancelarul Adenauer a fost înlocuit în octombrie 1963 cu Ludwig Ehrard, care era mai mult atlantic decât european. Retragerea Franței din integrarea militară prin cadrul Alianței Nord-Atlantice în martie 1966 a aprofundat și mai mult divergențele cu RFG asupra apărării.

[1] *Protocol No. II, Protocol No. III și Protocol No. IV*, disponibile la: http://avalon.law.yale.edu/subject_menus/wemenu.asp.

[2] Trybus, Martin, *European Union Law and Defense Integration*, Hart Publishing, 2005, pp. 46-47.

[3] *Fouchet Plan I*, disponibil la: http://www.cvce.eu/content/publication/1997/10/13/485fa02e-f21e-4e4d-9665-92f0820a0c22/publishable_en.pdf.

[4] Kernic, Franz, „European Security in Transition: The European Security Architecture since the End of the Second World War – An Overview”, în: Hauser, Gunther (editor) și Kernic, Franz (editor), *European Security in Transition*, Ashgate Publishing Limited, 2006, p. 11.

[5] *Fouchet Plan*, disponibil la: http://en.wikipedia.org/wiki/Fouchet_Plan.

[6] *Joint Declaration*, disponibil la: http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_document.cfm?document_id=864.

[7] Gerbert, Pierre, „Apărarea comună și problemele instituționale”, în: Girardet, Raoul (coord.), *Apărarea Europei*, Institutul European, Iași, 2005, p. 41.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-645, ISBN: 978-973-663-969-2.

Perioada 1967-1986

Marius PRICOPI

23 oct. 2012

Încă de la începutul anilor 1950 una dintre chestiunile aflate în mod constant pe agenda securității și apărării europene a fost ideea stabilirii unei „umbrelor de securitate”; sub această „umbrelă” urmau să fie implicate toate statele europene (plus Statele Unite și Canada), care astfel ar fi fost în măsură să convină asupra unor măsuri substanțiale de îmbunătățire a cooperării și de sporire a securității. După depășirea tensiunilor specifice Războiului Rece din anii 1960 (criza rachetelor cubaneze, Războiul din Vietnam) s-au înregistrat progrese surprinzătoare [1]. De altfel, necesitatea încetării cursei înarmării, aflată în plină desfășurare între cele două superputeri, devenise imperativă.

Discuții privind o viitoare *Conferință pentru Securitate și Cooperare în Europa* au fost demarate în noiembrie 1972 la Helsinki, la inițiativa sovieticilor. S-a ajuns atunci la soluția unei conferințe în trei faze, cunoscute drept „Procesul de la Helsinki”. Faza I a început în iulie 1973, beneficiind de participarea a 35 de state, inclusiv SUA și Canada. În urma discuțiilor, ce au durat doar cinci zile, s-a convenit urmarea Recomandărilor finale de la Helsinki (Cartea Albastră). A doua fază a Conferinței a avut loc la Geneva, din septembrie 1973 până în iulie 1975. Aceasta fost faza principală de lucru, în care a fost elaborat și pregătit documentul final. Astfel, Actul Final de la Helsinki a fost semnat de toate cele 35 de state participante în cea de-a treia fază a Conferinței, desfășurată la Helsinki din 30 iulie până pe 1 august 1975.

Actul Final de la Helsinki (Declarația de la Helsinki, Acordurile de la Helsinki) conținea un număr de angajamente cheie în chestiuni politice, economice, sociale și militare. Așa numitul „Decalog” prevedea, printre altele, principii cu privire la abținerea de la uzul forței, inviolabilitatea frontierelor și integritatea teritorială a statelor, precum și rezolvarea pașnică a disputelor.

Câteva măsuri concrete de încurajare a integrării militare europene stipulate în acest act prevedeau: schimbul de observatori participanți la manevrele militare, pentru a promova înțelegerea mutuală; notificarea prealabilă a manevrelor militare sau a mișcărilor majore de trupe, pentru a construi încredere, stabilitate și securitate [2].

Un aspect unic al acestui act este caracterul ne-obligatoriu al dispozițiilor sale. Documentul nu este un tratat formal, ci un angajament politic al tuturor statelor semnatare,

evitându-se astfel disputele sau sancțiunile privind ne-implementarea prevederilor sale. Statele participante au convenit și asupra evaluării implementării principiilor adoptate în practică, prin conferințe ulterioare ce au avut loc la Belgrad (1977-1978), Madrid (1980-1983) și Viena (1986-1989).

Anii 1980 au cunoscut o ușoară revigorare a eforturilor de integrare a apărării europene, în special în cadrul Uniunii Europei Occidentale. *Declarația de la Roma*, adoptată de Miniștrii de Externe și Miniștrii de Apărare ai statelor membre în 26-27 octombrie 1984 constituie, în acest sens, un bun exemplu. Documentul reiterează necesitatea întreprinderii de eforturi continue pentru a păstra pacea, a întări descurajarea și apărarea și a consolida astfel stabilitatea, prin dialog și cooperare [3]. O mai bună funcționare a Uniunii Europei Occidentale nu numai că va contribui la securitatea Europei Occidentale ci și la o îmbunătățire a apărării comune a tuturor statelor Alianței Nord-Atlantice și la o mai mare solidaritate între membrii săi.

În plus, statele membre decid susținerea de discuții comprehensive și armonizarea punctelor de vedere cu privire la securitatea Europei, cum sunt cele legate de apărare, controlul armamentelor și dezarmare. Pentru aceasta, Declarația face posibile întrunirile separate ale Miniștrilor Apărării din statele membre, ori de câte ori se consideră necesar. Totodată, documentul reflectă și dorința statelor membre de a identifica modalități precise de reorganizare a Agenției pentru Controlul Armamentelor, care să devină capabilă să îndeplinească și sarcini precum studierea problemelor de securitate și apărare sau contribuirea activă la dezvoltarea unei cooperări europene în domeniul armamentelor.

Pe 17 februarie 1986 a fost adoptat la Luxemburg *Actul Unic European*, primul Tratat al Comunității Europene care a formalizat cooperarea politică în domeniile securității și apărării. Cu toate acestea, referirile clare la o posibilă integrare a apărării europene aproape că nu există. Acest fapt a determinat pe unii autori să perceapă Actul Unic European ca pe o tentativă mai degrabă timidă de a readuce securitatea și apărarea pe agenda europeană și de a spori capacitatea Occidentului de abordare a unor astfel de chestiuni [4]. Alți cercetători explică însă referirile limitate ale Tratatului la apărare prin contextul politic și strategic în care acesta a fost adoptat [5].

[1] Kernic, Franz, „European Security in Transition: The European Security Architecture since the End of the Second World War – An Overview”, în: Hauser, Gunther (editor) și Kernic, Franz (editor), *European Security in Transition*, Ashgate Publishing Limited, 2006, p. 12.

[2] *The Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe (Helsinki Declaration)*, <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/finact75.htm>.

[3] Cf., *Rome Declaration*, http://www.assembly-weu.org/en/documents/sessions_ordinaires/key/declaration_rome.php.

[4] Cf., Kernic, Franz, *op. cit.*, p. 12.

[5] Trybus, Martin, *European Union Law and Defense Integration*, Hart Publishing, 2005, p. 56.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-645, ISBN: 978-973-663-969-2.

Anul 1987

Marius PRICOPI

19 nov. 2012

Rezultatele Declarației de la Roma (1984) nu au întârziat să apară. Trei ani mai târziu, Miniștrii de Externe și de Apărare ai statelor din Uniunea Europei Occidentale (UEO) au adoptat la Haga, pe 27 octombrie 1987, *Platforma asupra Intereselor Europene de Securitate*. Documentul prezintă o importanță aparte pentru istoricul integrării apărării europene, întrucât este primul în care se vorbește despre *identitatea europeană de apărare*. Este drept că termenul de „identitate europeană” este întâlnit și în alte documente oficiale europene precedente, dintre cele mai importante fiind: Documentul asupra Identității Europene, adoptat la Copenhaga pe 14 decembrie 1973, în care se propune construirea unei identități europene și a unei politici externe europene, care să fie aplicate în relațiile cu statele terțe [1] și Actul Unic European, în care se abordează posibilitatea dezvoltării unei identități europene în chestiuni de politică externă [2].

Însă în Platforma de la Haga identitatea europeană este aplicată pentru prima dată domeniului apărării. Din punct de vedere al angajamentelor asumate de statele membre în privința integrării apărării europene, Platforma de la Haga se apropie, ca importanță, de Tratatul de instituire a Comunității Europene de Apărare.

Încă de la bun început, în document se exprimă convingerea că integrarea europeană va fi incompletă atât timp cât nu va include și domeniile securității și apărării [3]. O integrare a apărării europene va aduce o contribuție mai consistentă apărării comune a Occidentului. Pentru aceasta, statele membre se angajează: să îmbunătățească consultările și să extindă coordonarea în chestiuni de securitate și apărare; să utilizeze în cel mai bun mod posibil mecanismele instituționale existente, pentru a implica Miniștrii de Apărare și reprezentanții acestora în activitatea UEO; să se asigure că nivelul de contribuție al fiecărui stat membru la apărarea comună reflectă în mod adecvat capacitățile sale; să vizeze o utilizare mai eficientă a resurselor existente, prin extinderea cooperării militare bilaterale și regionale.

În plus, documentul reiterează obligația statelor membre de a furniza tot sprijinul militar și de altă natură în eventualitatea unui atac armat asupra unuia dintre acestea. Totodată, se apreciază contribuția esențială pe care prezența substanțială a forțelor convenționale și nucleare ale SUA o aduce pentru apărarea Europei.

Fără îndoială, Platforma de la Haga reprezintă un angajament clar pentru întărirea pilonului european din structura de apărare euro-atlantică. Prin nou creată identitate europeană de apărare ar urma să se transpună eficient în practică obligațiile de solidaritate asumate între statele membre. În același timp, Platforma exprimă convingerea statelor membre că o Europă mai unită va aduce o contribuție mai importantă Alianței Nord-Atlantice, asigurând astfel un parteneriat transatlantic echilibrat.

Apoi, pe 13 noiembrie 1987, Summit-ul dintre Președintele francez François Mitterrand și Cancelarul german Helmut Kohl a mai consemnat o premieră: *Brigada franco-germană*. Avându-și originile în Tratatul de la Elysee (1963), brigada a fost concepută ca mare unitate bi-națională, cu o mobilitate ridicată și o capacitate de luptă sporită.

Un an mai târziu, autoritățile militare răspunzătoare au emis un ordin pentru înființarea unui Stat Major, structură încredințată cu sarcina de a coordona primii pași în operaționalizarea brigăzii. Procesul s-a încheiat pe 2 octombrie 1989, Brigada devenind astfel primul element militar multinațional aparținând UEO și pe deplin operaționalizat. Simbol al cooperării militare franco-germane, Brigada este considerată și astăzi un model de cooperare militară europeană permanentă.

[1] Cf., *Document on the European Identity*,
http://aei.pitt.edu/4545/1/epc_identity_doc.pdf, accesat la data de 28 nov. 2011.

[2] Cf., *The Single European Act*,
http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/singleeuropeanact.pdf,
accesat la data de 2 dec. 2011.

[3] Cf., *Platform on European Security Interests*,
<http://www.weu.int/documents/871027en.pdf>, accesat la data de 2 dec. 2011.

Notă: Fragmente din acest articol au fost publicate de autor și în comunicarea științifică „European Defense Integration between 1944 – 1993”, susținută de Mihai Neag și Marius Pricopi în cadrul sesiunii internaționale de comunicări științifice „Technologies – Military Applications, Simulation and Resources”, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, 5-6 aprilie 2012, publicată în: Teodor Frunzeti, Vasile Bucinschi, Daniel Dumitru (editori științifici), *Proceedings*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2012, pp. 638-645, ISBN: 978-973-663-969-2.

3. ANALIZE DIVERSE

Operații NATO

Marius PRICOPI

2 feb. 2012

Pentru a salvarda libertatea și securitatea membrilor săi, Alianța Nord Atlantică este implicată în prezent într-o gamă largă de operații militare, desfășurate de la Strâmtoarea Gibraltar și până în Afganistan.

1. Introducere

Astăzi, NATO este mai mult decât o Alianță defensivă. Realmente, ea cooperează acum cu foști adversari [1] și acționează în direcția construirii și prezervării păcii și securității în întreg spațiul euro-atlantic. Pentru a atinge acest obiectiv, Alianța își stabilește un număr din ce în ce mai mare de atribuții și abordează, de o manieră din ce în ce mai flexibilă, inovativă și pragmatică, probleme complexe care trebuie soluționate.

Urmărind să consolideze mediul de securitatea actual, NATO trebuie să concentreze capacitățile militare necesare pentru îndeplinirea misiunilor sale, și în același timp să fie în măsură să reacționeze rapid și de o manieră flexibilă la noile provocări.

2. Spectrul operațiilor NATO

Alianța Nord Atlantică desfășoară următoarele tipuri de operații [2]:

1. *Operații de apărare colectivă* – declanșate în urma unui atac sau act de agresiune împotriva unui sau mai multor state membre, ca urmare a aplicării prevederilor Articolului 5 din Tratatul Nord-Atlantic. Astfel de operații au avut loc, pentru prima dată în istoria Alianței, ca răspuns la atacurile teroriste împotriva Statelor Unite (septembrie 2001).

2. *Operații de răspuns la criză* – acoperă toate operațiile militare ale Alianței în situațiile non – Articol 5. Ele sprijină procesul de pace într-o zonă de conflict, fiind cunoscute și sub numele de operații în sprijinul păcii. Acestea includ: prevenirea conflictelor; realizarea păcii; menținerea păcii; impunerea păcii; construirea păcii; operații umanitare. Un bun exemplu de astfel de operații sunt cele desfășurate de Alianță în Balcani și în Afganistan.

3. *Operații de asistență în cazul unor dezastre naturale, tehnologice sau umanitare* – oferă asistență statelor membre și parteneri în cazul în care acestea sunt victime ale unor dezastre. Spre exemplu, NATO a asistat Turcia la cutremurul din 1999 și a ajutat Ucraina, devastată frecvent de inundații.

Pentru ultimele două tipuri de operații, deciziile sunt luate în cadrul Alianței de la caz la caz, prin consens.

3. Comanda operațiilor

Toate operațiile militare desfășurate de către Alianța Nord Atlantică se află sub comanda strategică militară unică exercitată de Comandamentul Aliat pentru Operații (ACO) de la Cartierul General al Forțelor Aliate din Europa (SHAPE), situat lângă Mons (Belgia). SHAPE este condus de către Comandantul Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SACEUR). *SACEUR este responsabil de toate operațiile Alianței.*

Misiunea ACO și a SACEUR este de a contribui la menținerea păcii, securității și integrității teritoriale a statelor membre NATO. În acest sens, atribuțiunile SACEUR sunt [3]:

- planificarea și conducerea operațiilor militare mandate de Consiliului Nord-Atlantic;
- gestionarea tuturor resurselor (umane, financiare, materiale) alocate de Alianță pentru operații și exerciții;
- evaluarea permanentă a riscurilor și amenințărilor;
- realizarea de analize strategice, pentru a identifica lipsurile și prioritățile legate de capabilitățile Alianței;
- stabilirea și solicitarea forțelor necesare pentru a putea îndeplini, oriunde și oricând, întregul spectru de misiuni ale Alianței;
- participarea la sistemul aliat de management al crizelor.

În exercitarea atribuțiunilor sale, SACEUR este ajutat de Locțiitorul Comandantului Suprem al Forțelor Aliate din Europa (DSACEUR) și de Șeful de Stat Major (COS); cu toții poartă gradul de general. Funcția de SACEUR este întotdeauna acordată Statelor Unite, în timp ce funcțiile de DSACEUR și COS sunt acordate Marii Britanii, respectiv Germaniei.

4. Contribuirea cu trupe (generarea forței)

Atunci când o operație NATO este considerată necesară, autoritățile militare ale Alianței întocmesc Concepția Operației, în care sunt specificate efectivul de trupe și echipament, necesare pentru a îndeplini obiectivele stabilite. Imediat după aprobarea Concepției Operației și emiterea Directivei de Activare a Forței de către Consiliul Nord-Atlantic, Comandamentul Aliat pentru Operații inițiază procesul de generare a forței.

În general, acest proces urmează o procedură standard. Pentru o anumită operație militară, o listă detaliată cu necesarul de personal și echipament este întocmită (pe baza

Concepției Operației) de ACO și trimisă statelor membre și, în anumite cazuri, statelor partenere.

Ofertele naționale sunt comunicate pe timpul unor conferințe la care participă reprezentanți din statele membre și statele partenere. Acestea se desfășoară înainte de inițierea operației, dar și ad hoc, ori de câte ori apar schimbări majore în executarea operației. Pe lângă aceste conferințe, o conferință anuală este susținută pentru toate operațiile Alianței aflate în desfășurare – Conferința pentru Generarea Forței Globale.

Decizia finală de a contribui cu trupe și echipament la misiunile și operațiile NATO este luată de către fiecare guvern în parte, respectând procedurile și legislația națională. În tot acest timp, guvernele statelor membre sau statelor partenere comunică în mod continuu cu structurile centrale ale Alianței prin misiunile diplomatice permanente, reprezentanțe militare naționale sau echipe de legătură. Contribuțiile statelor sunt realizate în funcție de capacitatea lor națională, luându-se în calcul angajamentele asumate, structura și dimensiunea forțelor, nivelul lor de întrebuițare.

Structurile NATO care joacă un rol major în generare forței sunt [4]: Consiliul Nord-Atlantic, Comitetul Militar și ACO. Responsabil de coordonarea tuturor contribuțiilor naționale este DSACEUR.

Pentru Alianță, fiecare contribuție este valoroasă și reprezintă un pas înainte către la succesul final al operației. Ori de câte ori contribuie cu trupe la operațiile NATO, statele membre trebuie să suporte și cheltuielile legate de dislocarea lor.

5. Concluzii

Operațiile militare NATO rămân principalul instrument de apărare colectivă a membrilor săi. Acționând în Balcani, NATO a acumulat o experiență semnificativă în privința sprijinului păcii și gestionării crizelor, precum și în activitatea de conducere a coalițiilor multinaționale.

De la atacurile teroriste din septembrie 2001, Alianța a fost din ce în ce mai mult solicitată să contribuie la consolidarea securității în zone de instabilitate aflate dincolo de spațiul euro-atlantic tradițional. În Afganistan, Alianța a desfășurat Forța Internațională de Asistență pentru Securitate, pentru a sprijini procesul de stabilizare a unui stat eșuat, îndelung afectat de război civil și care a oferit adăpost teroriștilor.

În prezent, chiar dacă NATO nu are o armată permanentă, ea poate mobiliza forțele a numeroși aliați. Structura sa multinațională integrată a atins un nivel de interoperabilitate fără precedent în istorie între forțele militare, înzestrate și pregătite în comun, pe baza unor

standarde și proceduri comune. Aceasta, împreună cu ani de experiență în conducerea operațiilor multinaționale de gestionare a crizelor și menținere a păcii, conferă NATO o valoare inestimabilă în contextul actual de securitate, care necesită o acțiune internațională coordonată pentru abordarea noilor amenințări.

[1] *Transformarea NATO*, Brussels, Public Diplomacy Division, 2004, p. 3.

[2] http://www.nato.int/issues/crisis_management/practice.html.

[3] <http://www.nato.int/shape/about/mission.htm>.

[4] http://www.nato.int/issues/troop_contributions/index.html.

Bibliografie

1. *Manualul NATO*, Brussels, Office of Information and Press, 2001.
2. *NATO Handbook*, Brussels, Public Diplomacy Division, 2006.
3. *NATO în secolul 21*, Brussels, Public Diplomacy Division, 2004.
4. www.nato.int.

Notă: Acesta este un fragment din articolul „Operații NATO,” publicat de autor în: Mihai Marcel Neag (coord.), *Garantarea securității umane. Volumul I: Rolul instituțiilor de securitate și al societății civile*, Craiova, Editura Sitech, 2010, pp. 126-137.

Echipele Provinciale de Reconstrucție în Afganistan – noțiuni generale

Bogdan BARBU

1 aug. 2012

În luna octombrie a anului 2001, trupele americane sub egida ONU, ca efect al evenimentelor din 11 septembrie, intrau în Afganistan pentru a începe lupta împotriva terorismului. Deși la început obiectivul principal a fost stabilizarea zonei Kabul și înlocuirea conducerii talibane cu una democratică, cu timpul s-a dovedit că acest lucru nu era posibil decât prin securizarea și stabilizarea conflictelor pe tot teritoriul Afganistanului. Având în vedere că armata și forțele de securitate afgană erau, încă, nepregătite pentru a-și asuma misiunea stabilizării, trupele aliate au introdus pentru prima oară conceptul de PRT (Provincial Reconstruction Team).

PRT s-ar putea defini ca fiind o unitate compusă din militari ai unei coaliții, dar și din diplomați și experți în problema stabilizării și reconstrucției, ce își coordonează eforturile pentru a sprijini acțiunile de restaurare a ordinii și securității publice și politice în cadrul unui stat instabil. Acest concept a fost introdus și folosit pentru prima oară de către conducerea ISAF la începutul anului 2002 pentru a extinde jurisdicția NATO în Afganistan în afara provinciei Kabul, în scopul sprijinirii noilor guverne democratice în acțiunile lor de a face tranziția de la modul de conducere dictatorial al talibanilor către un stil democratic.

Necesitatea elaborării și punerii în practică a unui astfel de concept a apărut ca urmare a Acordului de la Bonn (decembrie 2001), prin care s-a stabilit că forțele ISAF au permisiunea de a interveni numai în zona capitalei. În scurt timp, însă, liderii coaliției au ajuns la concluzia că un mediu stabil pentru dezvoltarea democrației nu va fi posibil decât după stabilizarea integrală a teritoriului Afganistanului; astfel au fost create PRT-urile, echipe care până în anul 2003 (când prin Rezoluția 1510 a ONU s-a permis extinderea ISAF) au fost sub comandă proprie, complet independente de Forța Internațională de Asistență și Securitate. Aceste echipe au revenit sub comanda ISAF abia la sfârșitul anului 2003, atunci când trupele aliate au fost dislocate și în alte regiuni ale Afganistanului.

Deși, în prezent, ISAF are posibilitatea prezenței pe întreg teritoriul afgan, PRT-urile nu au fost desființate ci, dimpotrivă, și-au continuat activitatea în diverse regiuni, numărul lor crescând în fiecare an. Acest lucru se datorează faptului că aceste echipe sunt mult mai utile pentru stabilizarea autorităților, întrucât nu preiau toate rolurile de securizare a zonelor, ci au

mai mult un rol de consiliere, responsabilitatea acțiunilor practice revenindu-le în mare măsură forțelor de securitate afgane și Armatei Naționale Afgane.

Unul din cele mai mari succese ale acestui tip de forță de stabilitate și sprijin s-a înregistrat în cazul PRT-ului condus de Noua Zeelandă în provincia Bamian. Aici, populația este relativ omogenă din punct de vedere etnic, iar administrația locală este puternic „împământenită”. Cel mai important lucru în cazul acestei provincii este că la conducere sa se află singurul guvernator afgan femeie, acest fapt neîmpiedicând cu nimic sprijinul puternic venit din partea comunității.

Putem spune, deci, că scopul unui PRT este de a “spori legitimitatea populară a unui guvern provincial, prin dezvoltarea capacității de a asigura reconstrucția și de a oferi o guvernare eficientă” [1]. Pentru ca populația unei provincii să se simtă în siguranță, PRT-urile sporesc eficacitatea și forța guvernelor. Pentru a sprijini lupta contra insurgenților, PRT-urile măresc legitimitatea guvernelor, prin reconstrucție și prin dezvoltarea modurilor de separare a insurgenților de populația locală. Totuși, în ciuda eforturilor susținute ale militarilor coaliției și autorităților locale, unii afgani încă denotă mai multă încredere în insurgenți decât în guvernul provincial.

În concluzie, la 10 ani de la introducerea conceptului de PRT, acestea au devenit un pilon în asigurarea stabilității și securității teritoriului afgan. Deși s-au lovit de multe critici și de multe impedimente din punct de vedere logistic, structurile și-au dovedit eficacitatea și eficiența în propagarea securității și a principiilor democratice. Totuși, având în vedere varietatea culturală și cea a evenimentelor din provinciile și zonele Afganistanului, nu se poate vorbi încă de o “experiență PRT” [2], militarii și civilii din aceste echipe fiind nevoiți să-și adopte strategiile și acțiunile independent de celelalte, pentru a se potrivi mai bine contextului în care se află.

Astfel, conceptul de PRT devine treptat un element de bază al doctrinei operațiilor de stabilitate și sprijin; însă, până la sintetizarea unor principii clare și de specialitate în ceea ce privește modul lor de acțiune, va mai trece ceva timp. Până atunci, aceste structuri flexibile își vor adapta activitatea atât în funcție de evenimentele din aria de responsabilitate, cât și în funcție de doctrina generală a operațiilor de stabilitate și sprijin.

[1] Bebbler, Robert J., „The Role of Provincial Reconstruction Teams (PRTs) in Counterinsurgency Operations: Khost Province, Afghanistan”. *Small Wars Journal* (retrieved March 31, 2011).

[2], Willian Malley, „Echipele Provinciale de Reconstrucție din Afganistan – cum au ajuns în această țară și încotro se îndreaptă”, *Revista NATO*, disponibil la:
<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue3/romanian/art2.html>.

Bibliografie online:

1. <http://www.isaf.nato.int/article/news/provincial-government-prt-building-afghanistan-s-future-through-schools.html>.
2. <http://www.history.army.mil/brochures/Afghanistan/Operation%20Enduring%20Freedom.htm>.

Prima furtună nucleară în Orientul Mijlociu?

Alexandru DRĂGOI

10 mar. 2012

Problema nucleară iraniană nu poate fi rezolvată prin prezența Flotei a V-a americane sau prin folosirea bombardierelor israeliene. Diplomația de fier nu este capabilă să ofere un rezultat valid pentru cei implicați, iar în consecință regulile jocului din Golful Persic trebuie schimbate. De ce ar vrea iranienii să dețină arme nucleare? Care sunt premisele strategiei lor de securitate? Cum ar trebui să acționăm?

Un Iran înzestrat cu arme nucleare este spaima geopolitică a numeroase state. În fruntea acestei liste sunt așezate Israelul și Statele Unite. În ultimele luni, sancțiunile economice impuse Teheranului au crescut, dar negocierile privind programul nuclear al țării nu au avansat spre un rezultat concret și, din acest motiv, liderii israelieni au început să susțină posibilitatea unui atac militar asupra complexelor nucleare iraniene [1].

Cancerul israelian trebuie îndepărtat, a declarat în numeroase rânduri liderul iranian Ali Khamenei. Temându-se pentru propria existență, Israelul pare dispus să răstoarne fragilul echilibru geopolitic existent la nivel regional. În jurul situației iraniene gravitează interese americane, chineze, ruse, israeliene și arabe, iar din pricina acestei palete geopolitice se ridică întrebarea: un atac militar asupra Iranului este o soluție viabilă? Putem duce mai departe raționamentul și ne putem întreba dacă există o soluție alternativă și cum ar trebui să arate ea?

Un atac militar israelian, executat cu precizie, poate fi o soluție eficientă, cel puțin din perspectiva liderilor israelieni. Un atac coordonat ar întârzia programul nuclear iranian cu o perioadă de 3 până la 5 ani, însă consecințele adiacente sunt mult prea importante pentru a nu fi luate în calcul, consecințe pe care Israelul evită să le analizeze public [2]. Pentru stabilitatea regională, un atac armat este una dintre cele mai ineficiente soluții din toate punctele de vedere: politic, militar și economic. Iranul nu este Irakul anului 1981 sau Siria lui 2007, ci deține suficiente mecanisme de reacție. În primul rând, folosindu-se de rachetele al-Shabaab, Iranul poate atinge orice punct al teritoriului israelian, iar organizații precum Hamas și Hezbollah pot să organizeze acțiuni proprii prin care să pedepsească cutezanța israeliană. În al doilea rând, infrastructura petrolieră a întregului golf Persic poate fi afectată prin încercarea iranienilor de a bloca strâmtoarea Hormuz, iar prețul petrolului ar atinge noi maxime în condițiile în care Iranul este al patrulea producător de petrol la nivel global [3]. Să

nu omitem că, din 23 ianuarie, când liderii UE au impus sancțiuni economice asupra Teheranului și până astăzi, prețul barilului de țiței Brent a urcat de la 109 la 123 de dolari [4]. În final, nu trebuie să uităm că interesele marilor puteri sunt în joc, iar modul în care acestea pot să răspundă la un eventual conflict în golf este imprevizibil.

Chiar dacă Iranul va ajunge în ipostaza de a deține arme nucleare, este puțin probabil că ei să-și orienteze focurile către Israel. Un atac nuclear împotriva Israelului ar declanșa un răspuns imediat din partea forțelor americane, iar în scurt timp conflictul s-ar putea extinde. Indiferent de ura pe care o are leadership-ul iranian față de Israel, ei nu-și doresc să comită un gest de *sinucidere geopolitică* a întregii națiuni.

În orice ecuație de putere care s-ar forma în Orientul Mijlociu, Statele Unite vor avea un rol esențial, iar liderii de la Teheran trebuie să accepte acest lucru. În același timp liderii de la Washington trebuie să conștientizeze faptul că o politică ambivalentă față de Iran nu va avea niciodată rezultate concrete. Negocierile dublate de o politică de tip *force continuum* bazată pe sancțiuni economice și pe operațiuni de *intelligence* au un singur rezultat: creșterea neîncrederii dintre tabere și adâncirea politicii de negare și decepție a Teheranului. Mai mult decât atât, liderii americani trebuie să înțeleagă că dacă vor să construiască o structură stabilă de securitate în Golful Persic, Iranul trebuie să fie o componentă esențială într-o asemenea arhitectură.

Există numeroase analize privind situația de criză din Iran, însă foarte puține dintre ele își pun întrebarea: de ce ar vrea Iranul să obțină arme nucleare? Iranul nu are o strategie de securitate publică, însă acest lucru nu este o surpriză pentru că regimul lui Ahmadinejad nu este cunoscut pentru transparența sa. Putem deduce din acțiunile sale că liderii de la Teheran au conturat o strategie de securitate care este asimetrică, pentru că ei nu dispun de resursele necesare pentru a crea o stare de securitate prin mijloace convenționale. Din acest motiv, de exemplu, Iranul a sprijinit grupări precum Hamas sau Hezbollah de-a lungul timpului. Realizarea unor încălcări nucleare nu este altceva decât dorința liderilor de a-și asigura securitatea din cauza efectului de descurajare pe care acestea îl au.

Cum ar trebui tratat Iranul? Răspunsurile ne sunt oferite de mediul academic american. Folosirea diplomației *multi-track* (în limitele impuse de curențele culturale islamice), bazată pe negocieri 3-D având ca și scop atingerea unui grad de conștientizare culturală (*cultural awareness*). Negocierile 3-D se bazează pe trei elemente distincte: tactică – oameni și abordări, creionarea unui acord – crearea de valoare pentru toate părțile implicate și strategie – implicarea altor părți pentru a produce valoare suplimentară în negocieri (*move away from the table*) [5]. Până acum, negociatorii iranieni au reacționat negativ, pentru că din

perspectiva lor stoparea programului nuclear nu este altceva decât o amenințare la adresa securității statului, iar dacă Statele Unite vor să obțină un rezultat concret trebuie să apeleze la strategiile impuse de negocierea 3-D, altfel spus trebuie să creeze valori în negociere și pentru partea iraniană și trebuie să fie dispuși să facă concesii regimului lui Ahmadinejad. Runderle de negocieri dintre Occident și o cultură islamică sunt sortite eșecului tocmai din lipsa informațiilor privind cele două culturi, iar în consecință înțelegerea elementelor culturale caracteristice ar trebui să fie primul pas spre drumul cooperării.

[1] David Ignatius, *Is Israel preparing to attack Iran?*, disponibil la: http://www.washingtonpost.com/opinions/is-israel-preparing-to-attack-iran/2012/02/02/gIQANjfTkQ_story.html (accesat la 29 februarie 2012).

[2] Ehud Eiran, *What Happens After Israel Attacks Iran?*, disponibil la: <http://www.foreignaffairs.com/articles/137300/ehud-eiran/what-happens-after-israel-attacks-iran?page=show> (accesat la 03 martie 2012).

[3] The World Factbook, *Country Comparison: Oil Production*, disponibil la: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2173rank.html?countryName=Iran&countryCode=ir®ionCode=mde&rank=4#ir> (accesat la 29 februarie 2012).

[4] *Oil Prices – Historical Data*, disponibil la: http://www.livecharts.co.uk/futures_commodities/brent_oil_prices_historical.php (accesat la 29 februarie 2012).

[5] David Lax și James Sebenius, *3-D Negotiation. Playing the Whole Game*, Harvard Business Review, 2003, p. 3.

Rolul femeii în stabilitatea *noului* Orient Mijlociu

Alexandru DRĂGOI

23 sep. 2012

Tancuri au patrulat și tras în Aleppo, avioane NATO au survolat Tripoli, focuri de mitralieră s-au auzit în Sana'a și lupte corp la corp s-au dat pe străzile din Cairo, toate acestea în numele schimbării. Victimele, refugiații, pierderile materiale și costurile financiare aruncă un con de umbră peste câștigurile ideatice ale Primăverii Arabe.

Istoria este mult prea generoasă cu despoții prin lecțiile pe care ea le oferă, iar cea mai prețioasă dintre ele se referă la forța impresionantă pe care o au oamenii, o forță brută care, în consecință, trebuie să fie stăpânită și utilizată rațional. În regimurile opresive, stăpânirea acestei forțe se face prin menținerea unei stări de teroare și/sau dependența față de astfel de regimuri. Așadar, *ciocanul* din mâinile maselor lovește în direcția trasată de *rigla* despotului. Multe dintre regimurile nedemocratice din lume își câștigă susținerea populației prin superstiție, prejudecăți și despotism. În Orientul Mijlociu, superstițiile și prejudecățile merg mână în mână, din cauza fundamentului religios ce le caracterizează pe amândouă. Spre exemplu, în 2002, în Arabia Saudită, 15 tinere au fost lăsate să moară într-o clădire în flăcări pompierii neprimind permisiunea să le salveze pentru că nu aveau corpul și fața acoperite.

În cifre, Primăvara Arabă se prezintă, până în acest moment, astfel: 50.000 de victime, aproximativ 1,5 milioane de oameni dislocați, 20 de miliarde de dolari pierduți din PIB-urile țărilor implicate și 35 de miliarde de dolari evaporați din finanțele publice. De exemplu, numai în cazul Siriei, din octombrie 2011 și până astăzi, PIB-ul țării a scăzut cu aproximativ 6 miliarde de dolari [1]. Assad se află încă la putere, țara este în ruină și se îndreaptă cu pași mari spre un sângeros război civil, sau chiar a ajuns deja în această „stație”. Statistic vorbind, șocuri economice de 5% cresc riscurile unui război civil cu 50% [2].

La un moment dat, țările Primăverii Arabe vor ajunge să fie zone post-conflict, și atunci există două posibilități: ori ele vor trece printr-o radicalizare și polarizare excesivă, ori vor începe lungul drum al reconstrucției. Securitatea și stabilitatea din zonele post-conflict este condiționată de stabilitatea economică, iar acesta este momentul în care Vestul ar trebui să-și aducă aminte de principiul Responsabilității de a Proteja, pentru că protecția nu ar trebui să se refere doar la protejarea civililor în fața conflictului armat, ci și la protejarea primilor pași ai comunităților pe calea post-despotică.

Dezvoltarea economică a zonelor care au un trecut conflictual trebuie să se bazeze pe inițiativele antreprenorilor locali. Aceste afaceri de dimensiuni mici sau medii au câteva avantaje față de giganții corporatiști existenți în lumea noastră. În primul rând, ele largesc și diversifică economiile naționale și, astfel, scade vulnerabilitatea în fața riscurilor sistemice globale. În al doilea rând, capitalul investit în aceste mici inițiative este rulat în regiunea unde afacerea este amplasată; acest lucru nu se întâmplă în cazul corporațiilor multinaționale, unde capitalul este exportat către țara de origine a companiei. Pentru ca această idee să funcționeze, trebuie ca antreprenorii să dețină acces la finanțe, piețe, rețele și capacități. Piețele deja există, însă utilizarea lor nu trebuie îngădită (fără monopoluri sau oligopoluri), ci competitivitatea trebuie lăsată să funcționeze; rețelele există în Orientul Mijlociu, unde comunitățile sunt foarte puternic încheiate, iar interacțiunea dintre ele este de cele mai multe ori informală, lucru care aduce un plus competitivității. Occidentul poate să ofere acces la finanțe și capacități prin specialiști străini sau prin educarea nativilor.

Orientul Mijlociu este un punct crucial pe agenda geopolitică a marilor puteri. Un Orient Mijlociu stabil înseamnă o lume mai puțin tensionată, cu riscuri diminuate considerabil pentru orice stat, indiferent de natura și interesele sale de securitate. Din acest motiv, există o dorință permanentă de a schimba fața Orientului Mijlociu. Înlăturarea superstițiilor și prejudecăților ar reduce din volatilitatea regiunii, iar un prim pas spre a realiza acest lucru îl reprezintă statutul femeii în lumea Islamului.

O bună oportunitate pentru a remodela viziunea asupra femeii o reprezintă momentele de post-conflict în care se vor afla anumite țări islamice după Primăvara Arabă. Nu numai că ar trebui sprijinite afacerile mici/medii – locale, ci ar trebui ca multe dintre ele să fie conduse de femei. Statistic vorbind, după încheierea unui conflict, femeia face parte de cele mai multe ori din tabăra supraviețuitorilor și, prin susținerea unor activități de antreprenoriat local, ea nu face altceva decât să câștige încrederea comunității.

Este o încercare, însă în lumea musulmană extremismul religios nu poate fi eliminat în totalitate. În permanență vor exista salafiști sau extremiști de orice altă factură care vor susține că musulmanii ar trebui să-și trăiască viața la fel cum Marele Profet și-a trăit-o pe a lui, dar poate, prin susținerea implicării femeilor în viața economică locală în zonele post-conflict, se va trage un semnal de alarmă suficient pentru a sugera că între secolul VII și secolul XXI sunt câteva diferențe notabile.

[1] Hussein Ibbish, *Was the Arab Spring Worth It?*, disponibil la:
http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/06/18/was_the_arab_spring_worth_it

(accesat la 05.09.2012).

[2] Gayle Tzemach Lemmon, *Entrepreneurship in Postconflict Zones*, disponibil la:
<http://www.cfr.org/women/entrepreneurship-postconflict-zones/p28257>

(accesat la 05.09.2012).

Siria – un despot și o doctrină

Alexandru DRĂGOI

17 aug. 2012

Trecând peste bariera mentală impusă de miile de morți din criza siriană, descoperim un moment în istoria Orientului Mijlociu în care doctrinele, ideile, interesele și valorile care au marcat ultima decadă se află într-o luptă permanentă. Multe semne de întrebare și foarte puține răspunsuri – aceasta este imaginea Siriei în 2012.

Primăvara Arabă, în viziunea general acceptată, reprezintă un moment de cotitură în istoria Orientului Mijlociu – mișcări sau revoluții pornite din dorința de a înlătura un tiran și sistemul opresiv/corupt asociat acestuia. Incipient, aceste momente revoluționare par semnalele unei schimbări mentale la nivelul comunităților, o deschidere spre democrație și spre valorile și libertățile acesteia. Acum, când tiranul a fost înlăturat, democrația și libertățile nu și-au făcut încă apariția, iar haosul și insecuritatea persistă. Exemplele clare în acest caz sunt Libia și Egipt. De aceea, este important să judecăm aceste revoluții nu numai prin prisma schimbărilor imediate pe care ele le produc, ci trebuie să analizăm și posibilele scenarii viitoare.

Washington Post scria la un moment dat că „republicile false din Orientul Mijlociu cad în domino – Siria urmează” [1]. De la acea știre și până astăzi s-au scurs 17 luni, iar regimul lui Assad se află încă la putere; se estimează că aproximativ 20.000 de oameni și-au pierdut viața pentru cauza lor, iar comunitatea internațională este paralizată și incapabilă de o decizie comună. De partea opusă, nucleul politic alawit reprezentat de familia Assad se confruntă cu numeroase probleme: presiune mediatică internațională, sancțiuni economice, blocarea bunurilor și conturilor companiilor siriene, creșterea numărului de dezertori sau scăderea investițiilor străine directe și a turismului. Indiferent de natura acestor probleme, stabilitatea Siriei este puțin probabilă pe termen scurt (6-12 luni) fără o implicare comună a comunității internaționale, susținută de marile puteri.

Din punct de vedere religios există discrepanțe. Musulmanii suniți reprezintă majoritatea populației, la care se adaugă minoritatea Alawită (leadership-ul politic și militar sirian – inclusiv familia lui Assad), precum și denominații creștine și mici comunități evreiești. Să presupunem că regimul lui Assad va fi înlăturat. Cine va prelua puterea, Consiliul Național Sirian sau Comitetul pentru Coordonare Națională (la ora actuală în plină

revoluție, ele nu reușesc să ajungă la un acord comun) ? Cum va arăta conexiunea Hezbollah - Siria - Iran - Israel? Care este soarta comunității Alawite, dacă majoritatea sunită preia puterea în condițiile în care o baie de sânge cu fundament sectarian se conturează la orizont?

Pe scenă, un nou *personaj* și-a făcut apariția – Responsabilitatea de a Proteja (R2P). Această doctrină pleacă de la ideea justă că statele sunt obligate să-și protejeze cetățenii în fața crimelor de război, violenței sau genocidului, iar dacă ele nu sunt capabile atunci comunitatea internațională trebuie să intervină pe căi diplomatice, umanitare sau de altă natură [2].

În cazul Siriei, până în momentul de față, căile diplomatice și umanitare au eșuat. În consecință, comunitatea internațională are în față o alegere simplă: fie continuă acest *joc* al sancțiunilor superficiale care nu sunt lovituri destabilizatoare pentru regimul lui Assad, iar astfel se prelungește starea de criză fie, pe baza unui acord comun susținut de Consiliul de Securitate, comunitatea internațională va apela la *căile de altă natură* descrise chiar de conceptul R2P. Sub egida acestei doctrine, NATO și ONU au acceptat intervenția în Libia, însă există numeroase voci care susțin că Siria nu seamănă cu Libia: în primul rând populația siriană nu este divizată regional ca cea din Libia, în al doilea rând Siria nu are resursele de petrol ale Libiei și în al treilea rând tehnica militară siriană este net superioară armatei lui al – Gaddafi [3].

Aceste argumente sunt valabile în dezbateră privind intervenția militară în Siria. Problema apare atunci când privim imaginea de ansamblu. Dacă există selectivitate în aplicarea doctrinei Responsabilității de a Proteja, cât de justă mai poate fi această idee a Occidentului în fața comunităților musulmane? Protestatarii din Siria au înțeles de luni bune că sunt singuri în fața regimului lui Assad și că Occidentul în sine nu reprezintă altceva decât o luptă permanentă între valori (democrație, libertate, bunăstare) și interese (geopolitice, energetice, economice). Libia a fost cazul aparte în care interesele umanitare au coabitat cu interesele practice. Barack Obama, vorbind despre intervenția din Libia, spunea: „Non only do we have a humanitarian interest, but we also have a practical interest in making sure that the changes that are sweeping through the region are occurring in a peaceful nonviolent fashion” [4].

În cazul Siriei, până la ora actuală, această coabitare între interese și valori nu este posibilă. Incapacitatea de a acționa pe un front comun din exterior a avut un efect la nivelul mișcării anti-Assad, și anume a determinat radicalizarea acesteia. Trebuie să înțelegem că nu întreaga masă de sirieni suniți sau de altă religie este împotriva lui Assad și se luptă cu forțele guvernamentale. Un sondaj recent susține că peste jumătate din sirieni încă îl susțin pe Assad

pentru că se tem de evenimentele sângeroase care s-ar putea declanșa după căderea regimului său. Vorbind acum despre cei care se opun și luptă împotriva lui Assad, există riscul ca la un moment dat să piardă din vedere adevăratul motiv pentru care au început protestele pașnice în 2011 – dorința de a avea o viața mai bună și de a trăi într-un sistem care nu încurajează discriminarea, corupția și violența. Dar în momentul în care însuși protestatarii apelează la mașini capcană, violență, tortură și încălcarea gravă a drepturilor omului, ei nu fac altceva decât să distrugă fundamentul moral care susținea mișcarea lor revoluționară și să alimenteze ura între opozanți.

Soluțiile sunt difuze, dar nu inexistente. Intervenția militară nu trebuie să fie sub forma unei ocupații totale (cazul Afganistanului), ci o intervenție realizată sub egida ONU, „binecuvântată” de marile puteri, prin care să se creeze zone tampon pentru a proteja populația civilă. Odată ce accesul fizic este asigurat pe teritoriul sirian, negocierile pot fi mult mai ușoare, iar înlăturarea lui Assad se poate face cu mult mai puțin sânge. Siria ar trebui să ne facă pe toți să ne gândim: oare drepturile statului sunt mai presus decât drepturile individului?

[1] Elliott Abrams, *Ridding Syria of a Despot*, disponibil la: http://www.washingtonpost.com/opinions/ridding-syria-of-a-despot/2011/03/25/AFSRRVYB_story.html (accesat la 14 august 2012).

[2] Office of The Special Advisor on the Prevention of Genocide, *The Responsibility to Protect*, disponibil la: <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml> (accesat la 16 august 2012).

[3] Scott Stewart, *The Syria Crisis: Assessing Foreign Intervention*, disponibil la: <http://www.stratfor.com/weekly/syria-crisis-assessing-foreign-intervention> (accesat la 16 decembrie 2011).

[4] Steven A. Cook, *After the Arab Spring*, disponibil la: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2011/03/after-the-arab-spring/73086/> (accesat la 15 august 2012).

Rwanda – aspecte privind sărăcia națională

Adrian BARBU

15 sep. 2012

Guvernul autocrat, condus de președintele Paul Kagame, al statului situat în Africa sub-sahariană continuă să se comporte într-un mod mai puțin adecvat comparativ cu cerințele organismelor internaționale din domeniul drepturilor omului și al altor aspecte legate de securitatea umană. Cu toate acestea, Rwanda a înregistrat scăderi privind nivelul sărăciei, fapt remarcat și admirat de către experții internaționali în domeniul economic.

Rezultatele celei de-a treia anchete privind condițiile de viață din Rwanda, publicate în 2012, au atras atenția comunității internaționale. Nivelul sărăciei a scăzut de la 56,7% la 44,9% între 2006 și 2011, reprezentând o rată de reducere comparabilă cu realizările unor state mult mai avansate din regiunea de est a Asiei. În plus, s-a înregistrat și o scădere a coeficientului *Gini* (coeficient ce măsoară inegalitatea socială la nivel național). În alte regiuni ale Africii, statisticile arată că beneficiile creșterii economice nu au trecut de bariera păturii elitei urbane educate [1].

Un raport al Transparency International din anul 2010 a salutat inițiativele prin care s-au reușit diminuări semnificative ale corupției care afecta, într-un mod destul de hotărâtor, economia statului african. De asemenea, spre deosebire de multe alte state africane, guvernul din Rwanda are viziuni diferite asupra recunoașterii privind drepturile femeii, iar în acest sens s-au pus în aplicare politici care să asigure o reprezentare puternică a femeilor în Parlament și în administrația publică.

Calitățile de guvernare sunt extrem de relevante în contextul punerii în aplicarea strategiilor de reducere a sărăciei, care includ plăți în numerar către cele mai sărace gospodării și programe publice de lucru. Cu toate acestea, aproximativ 45% din populație a rămas sub pragul național de sărăcie [2]. Guvernul statului african mai are mult de lucru pentru a dezvolta societatea și pentru a atinge obiectivele de înjumătățire a ratei de sărăcie din anul 1990 stabilite prin *Millenium Development Goals* (MDG). Fereastra de atingere a obiectivelor stabilite de MDG pentru perioada 1990-2015 prezintă dificultăți substanțiale, având în vedere tulburările traumatice ale genocidului din 1994. Raportul de țară al MDG admite că obiectivul de reducere a sărăciei cu 23,8% până în anul 2015 este nerealist.

Datele furnizate la începutul anului 2012 de către Banca Mondială avertizează că *riscul cel mai semnificativ pentru Rwanda este acela că bugetul național încă este dependent de finanțări*. Deși această dependență este în scădere, ea se menține la un nivel destul de ridicat (35% din bugetul pe 2012 / 2013).

Evaluările Băncii Mondiale au fost publicate înainte de apariția unui raport al Organizației Națiunilor Unite, care acuză guvernul rwandez că a sprijinit luptătorii rebeli care operează în Republica Democrată Congo. Acest fapt a determinat suspendarea sumelor de ajutor de către un număr de donatori-cheie, până în momentul în care se va face publică o versiune finală a unei examinări amănunțite din partea Consiliului de Securitate al ONU privind aceste chestiuni [3].

Totodată, relațiile cu donatorii internaționali au devenit sensibile și din cauza reprimării democrației pluripartite de către guvernul rwandez.

[1] UNDP, *Rwanda's Poverty Reduction*, disponibil la:

http://www.undp.org.rw/Poverty_Reduction.html (accesat la 10.09.2012).

[2] Swedish International Development Cooperation Agency, *Successful development policy reduces poverty in Rwanda*, disponibil la: <http://www.sida.se/English/current-topics-archive/2012/Successful-development-policy-reduces-poverty-in-Rwanda/> (accesat la 10.09.2012).

[3] World Bank, *Rwanda's Poverty Reduction Strategy Paper*, disponibil la: <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/AFRICAEXT/RWANDAEXTN/0,,menuPK:368721~pagePK:141132~piPK:141123~theSitePK:368651,00.html> (accesat la 10.09.2012).

Ce se întâmplă după căderea Chinei? (I)

Alexandru DRĂGOI

25 apr. 2012

Marele salt înainte, revoluția culturală sau teroarea Gărzilor Roșii sunt momente care fac parte din istoria recentă a Chinei, o țară care astăzi, când privește spre acest trecut, are o altă constituție economică și politică. Schimbarea a fost produsă prin intrarea pe scena politică a lui Deng Xiaoping care prin pragmatismul său a împins economia chineză într-un marș forțat; trei decade mai târziu, economiștii fac pronosticuri despre momentul în care ea va deveni prima economie a planetei.

În ultimii 30 de ani PIB-ul țării a crescut în medie cu 10 procente și din acest motiv aproximativ 500 de milioane de oameni au spart bariera economică a sărăciei, iar la ora actuală China este cel mai mare exportator și are cel mai dezvoltat segment manufacturier [1]. La o primă vedere, programul *celor patru modernizări* (agricultură, industrie, apărare și educație) propus de Xiaoping și-a atins rezultatele.

În 1982, când vorbea despre obiectivele economice ale Chinei, Deng preciza următorul lucru: *obiectivul socialismului este prosperitatea întregului popor, nu polarizarea societății*. Deng a încercat să atingă acest obiectiv sau cel puțin să paveze drumul către el, luând decizii care în epoca lui Mao erau de neconceput: descentralizare economică, încurajarea proprietății private sau crearea unor regiuni cu regim special pentru a atrage investițiile externe.

Atunci când se vorbește despre economia Chinei optimismul tinde să domine, iar acest lucru este justificat dacă facem o trecere în revistă a principalilor indicatori macroeconomici: valoarea exporturilor și a importurilor a crescut în permanență și, conform Global Trade Atlas, balanța comercială a fost pozitivă în ultimii 22 de ani; în 2011 China deținea cea mai mare rezervă valutară din lume – 3 trilioane de dolari SUA; investițiile străine directe au fost în ultimii 10 ani unul dintre motoarele economiei chineze, iar factorul total al productivității a fost în permanență peste cel al SUA din 2000 până în 2010) [2].

Motoarele creșterii economice chineze sunt două la număr: investițiile străine directe și menținerea unei balanțe comerciale pozitive (încurajarea exporturilor). O economie care își bazează creșterea pe asemenea pârghii riscă să piardă din vedere bunăstarea generală a

propriilor cetățeni prin concentrarea capitalului doar în anumite segmente sociale, iar acest lucru devine din ce în ce mai vizibil și în China.

În primul rând, dependența de exporturi și de investiții străine a determinat o acumulare de capital, fenomen care în esență este unul benefic, dar cea mai mare parte a acestuia s-a îndreptat către sectorul privat, iar standardul de viață al chinezului de rând nu a fost afectat. Criza din 2008 le-a demonstrat liderilor chinezi că sistemul lor economic este mult prea dependent de cel global, iar acest lucru poate fi dăunător pentru continuitatea partidului comunist, pentru că în cele din urmă singura sursă esențială de legitimitate a regimului de la Beijing este capacitatea acestuia de a asigura creștere economică și o îmbunătățire relativă a standardului de viață.

Acest tip de gândire economică a creat la nivel social numeroase probleme: polarizarea veniturilor, o plasă socială de protecție slab dezvoltată și reglementări economice mult prea slabe pentru domenii de interes social (educație sau sănătate). În consecință, standardele de viață ale chinezilor nu vor ajunge prea curând în apropierea standardelor de viață ale americanilor sau europenilor, astfel *prosperitatea întregului popor* despre care Deng vorbea este încă un obiectiv aflat încă în joc (în anul 2010 ora de lucru era plătită în mediu cu 2 dolari în China, iar în SUA câștigul era de aproximativ 34 de dolari).

În al doilea rând, un alt element care favorizează acest capitalism sălbatic orientat către exporturi este politica monetară a țării. Yuan-ul este subevaluat în comparație cu dolarul american, iar acest lucru are efecte atât în plan intern, cât și la nivel internațional. La nivel internațional toate țările care fac comerț sunt afectate și potrivit economistului Paul Krugman, PIB-ul global a scăzut cu 1,4% în 2010 din cauza politicii monetare chineze [3]. Pe plan intern, această politică crește dependența față de exporturi și astfel China devine vulnerabilă în fața unor crize economice; în egală măsură, importurile sunt mult mai scumpe, lucru care afectează firmele chineze. Astfel firmele chineze care importă materiale prime la prețuri mai mari transformă inflația într-un fenomen greu de controlat.

Nu contează dacă o pisică este albă sau neagră, atât timp cât prinde șoareci, aforismul preferat al lui Deng Xiaoping, se pare că a fost preluat și de liderii actuali, iar acest lucru se oglindește și în structura sistemului economic. Stabilitatea politică este dată de stabilitatea economiei, iar ea la rândul ei este alimentată de politica monetară puternic controlată și reglementată. Politica monetară permite susținerea exporturilor, iar prin creșterea acestora sunt create noi locuri de muncă și astfel se satisface una dintre nevoile esențiale ale unei populații aflate în expansiune demografică; în egală măsură, această politică monetară încurajează investițiile străine directe, iar prin intermediul acestora

guvernul are acces la tehnologie și know-how. Se pare că Beijingul a apropiat și mai mult de realitate aforismul lui Deng: nu contează cum și pentru cine crește economia atâta timp cât acest lucru se întâmplă.

[1] World Bank, *China 2030. Building a Modern, Harmonious, and Creative High-Income, Society*, Development Research Center of the State Council, 2012.

[2] Wayne M. Morrison, *China's Economic Conditions*, Congressional Research Service, 2011.

[3] Wayne M. Morrison, *China's Currency Policy: An Analysis of the Economic Issue*, Congressional Research Service, 2011.